

TRANSILVANIA

Anul 54.

Martie 1923.

Nr. 3.

Sămânța înțelepciunii

de

Maria Regina României.

A fost odată un împărat.

În tinerețe avusese multe biruințe și cucerise multe țări.

În toate războaiele avusese noroc și ajunsese să-și statornicească țara în pace și belșug. Cinstit și respectat în întreaga împărăție, toți binecuvântau numele lui.

Acum era bătrân și gârbovit.

Purtă o barbă mare, albă, avea ochii oboșiți, mâinile îi tremurau și numai rar și cu greutate își înălță capul.

Sofos-împăratul era și un mare învățat. Atât de învățat încât și cel mai însemnat om din împărăție respecta învățătura lui, deși mulți socoteau că nu era nevoie ca un împărat să fie atât de învățat.

Ceasuri întregi ședeă plecat asupra cărților. Avea un nas lung și uneori se întâmplă să se lovească de filele cărților când le întorcea. Cum sta în tron și răsfoia cărțile, părea o pasere bătrână cu un cioc mare încovoiat.

Împăratul cerea mereu cărți, multe cărți. Pe masă, pe scaune, pe scări, pe ferestre erau îngrămădite numai cărți. Uneori se rătăcia câte o păsărică printre cărți și își cântă cântecul ei nevinovat, fără să-și dea seama de înțelepciunea tăinuită în paginile lor. În camera împărătească nu putea fi înțeles cântecul paserei. Împăratul privea, căută să-și aducă aminte din alte vremuri, și se minună când era primăvară și copacii erau în floare. A fost odată primăvară și în sufletul lui, demult, demult... Tiș — Tiș... și păsărica a scuturat codița, a fluturat din aripi și a zburat iarăși în razele soarelui. Tiș... Tiș... și

s'a dus! Împăratul își adună înțelepciunea cu nasul îngropat tot mai adânc în filele cărților.

Din toate de până acum ar trebui să înțelegeți că Sofos-împăratul eră numai virtute și nu aveă nici una din slăbiciunile omenești! Și totuși, totuși...

Sofos-împăratul nu eră desăvârșit. Păcatul lui eră mândria. Eră mândru de stăpânirile lui, mândru de înțelepciunea lui, de numele lui, de strămoșii lui, de caii, de grădinile lui, chiar de stelele cari străluciau noaptea peste împărăția lui, neputând crede că nu ar fi și ele ale lui. Nu sunt sigur dacă nu credea că și luna e a lui!

Așa e pe lume. Cu cât cineva are mai mult, cu atât do-rește mai mult. Unii doresc să aibă putere, alții iubire, alții glorie, alții pietre prețioase, mulți, foarte mulți aleargă după bani... Sofos-împăratul eră înțelept, aproape nesuferit de înțelept, ca Regele Solomon din Biblie, socotit în toate vremurile ca cel mai înțelept dintre Regii pământului.

Sofos-împăratul nu eră plăcut tinerilor. Toți îl socotiau un bătrân plicticos. În adâncul inimei și curtenii aveau aceiaș pă-rere, însă n'o spuneau decât în șoaptă și numai după miezul nopții.

Faima împăratului Sofos eră răspândită peste toate grani-tele și înțelepți din toată lumea veniau ca să-i afle înțelepciunea. Toți erau primiți cu mare pompă și ceremonial. Curtea împă-ratului eră foarte respectată și lucrurile cele mai simple se în-fățișau groaznic de complicat. N'aș putea spune pentruce, dar probabil ca să aibă curtenii și altceva de făcut, decât să învărte morișca din degete. Însă când începeă discuția adâncilor pro-bleme filosofice, împăratul eră atât de absorbit, încât toată eti-cheta eră uitată și n'ar fi băgat de seamă nici dacă i s'ar fi strâmbat coroana pe cap.

S'a întâmplat odată ca un înțelept din China, auzind de înțelepciunea împăratului Sofos, să-i ceară audiență ca să discute cu el problemele tainice ale vieții. În timpul convorbirii Chi-nezul a povestit împăratului o întâmplare, care i-a tulburat mintea și a avut o influență hotărâtoare asupra soartei lui. A fost tragic și vreau să vă povestesc.

Pe Chinez îl chemă Ciu-Ciu-Sa. Aveă fața galbenă și lucie-și o coadă lungă până la pământ. Purtă o haină strălucitoare,

brodată în mii de culori. Valurile mării, animale, flori, balauri cu ghiare, erau brodate pe piept, pe margini și pe mâneci, astfel ca să fie recunoscut marele rang al celui care purtă haina. Mergea greoiu și purtă niște ochelari mari, încât părea că a venit numai să cerceteze și să privească.

Ciu-Ciu-Sa a mers la Împăratul și i-a spus, că în împărăția lui trăiește un pustnic, care are sămânța înțelepciunii.

«A! A!» strigă Împăratul și căscă gura mare. Luă ochelarii dela ochi, îi șterse, își frecă ochii, dădă din cap și nu băgă de seamă că coroana i-se strâmbase pe frunte.

«A! A!» repetă el!

Chinezul făcea mereu închinăciuni foarte satisfăcut. Eră mulțămît de emoția provocată. Eră cel mai bun din multele argumente ca să înceapă ziua. Sofos-Împăratul și Ciu-Ciu-Sa au petrecut multe ceasuri împreună.

Împăratul se uită mereu la Chinez, care eră foarte urât. Fața lui eră lucie ca și cum ar fi fost unsă cu ulei de castor, iar lumina făcea câte o pată albă pe amândoi obrații lui.

— Și zici că acest schimnic trăiește în împărăția mea? Este un supus al meu?

— Drept ar fi să fie numit «supus» al Măriei Tale, numai atât că părintele Pantelimon, potrivit credințelor lui, nu cunoaște alt stăpân decât pe Dumnezeu.

— Hm!, murmură Împăratul, și cu mine ce face?

— Nu știe de Măria Ta, răspunse Chinezul și își plecă până aproape de pământ capul.

— Niciodată nu s'a întâmplat să nu fiu cunoscut, strigă Împăratul.

— Părintele Pantelimon nu are nimic de cerut și nimic de pierdut, zise Ciu-Ciu-Sa.

— Voiu trimite să mi-l aducă la curte, hotărî Împăratul.

— Nu va veni, zise Chinezul.

— Cine este el ca să nu se supună poruncilor mele?, întrebă Împăratul,

— Un sfânt, a fost răspunsul Chinezului.

— Acesta nu-i un cuvânt, scrâșni între dinți Împăratul.

— Cu el aflu calea cerului, zise Chinezul, cu o mare închinăciune.

— Ei, zise Impăratul cu dispreț, țin mai mult la coroană decât la raiu.

— Poate că raiul e mai prețuit la Dumnezeu!, adăogă Chinezul cu glas duios.

— Vorbă de prisos, zise Impăratul, povestește-mi mai bine ce este cu sămânța înțelepciunii.

Și Ciu-Ciu-Sa povesti Impăratului tot ce știă despre părintele Pantelimon și semințele lui fermecate.

Noaptea Impăratului a fost fără somn și a doua zi trimișii împăratului au plecat în grabă în munți ca să găsească pe sfântul schimnic.

Zilele ce-au urmat Impăratul Sofos n'a mai avut liniște ca să cerceteze cărțile. Chinezul îi turburase mintea. Acum nu mai avea decât o dorință: să aibă sămânța înțelepciunii.

«Sunt bătrân», îngână uneori singur. «Bătrân, bătrân și pămantul îmi fuge de sub picioare. Ochii îmi sunt obosiți, uneori adorm pe cărțile mele. Toată știința mea îmi dovedește numai cât de mult nu știu! Dacă aș avea sămânța înțelepciunii, aș cumpăni și n'aș mai căuta. Aș ști!»

Se ridică uneori din tron și începea să umble prin casă, încoace și încolo, însă mersul lui eră tot mai tremurător și mai nesigur.

Un copil de curte priviă prin gaura cheii, i se făcea milă, căci își iubiă și veneră stăpânul. Intră nechemat, și fără să fi băgat de seamă, Impăratul se sprijinea de brațul tânăr.

Însă atât de mult eră absorbit de gânduri, că niciodată Impăratul n'a observat sprijinul tânăr și mergea mereu prin cameră.

Și oricât de comic ar fi, însă noaptea gândurile Impăratului toate se adunau într'un cântec care îi sună mereu în urechi

Chinezul mi-a zis:
Impărate mi-i teamă,
Înțelept precum ești,
Că altul este,
Și mai înțelept ca tine.

Cu o mică sămânță,
Pustnicul necunoscut citește
Stelele și soarele,
Și lucrurile dintru începui
Când lumea se iviă.

Vede ce a fost
Și ce va fi.
Când amândoi vom fi morți.
El liniștit și fără teamă,
Se gândește la Dumnezeu.

N'are nevoie de coroană de aur
Nici de faimă sgomotoasă
Și oamenii toți
Ii zic Sfântul.

Acest cântec nevrednic de un împărat și de un om învâțat, se înfipsea în urechile lui Sofos și îl tulbură ori de câte ori încercă să închidă ochii.

A treia zi trimișii împărafului s'au întors cu vestea că Părintele Pantelimon nu știe de împărați și Coroane, de Prinți și Palate și ține să rămână în coliba lui.

Pe împărat îl cuprinse furia. Nimeni până acum nu îndrăz-nise să-i refuze ceva. Furia nu-l ajută să afle o cale mai bună ca să ajungă la scop.

Văzând la urma urmelor că altfel [nu poate, și fiind cu totul absorbit de un singur gând: să aibă sămânța înțelepciunii, bătrânul împărat luă hotărârea de a merge el la schimnic, dacă schimnicul nu vrea să vină la el.

Se spune că nu este el cel dintâiu care a ieșit din încurcătura în acest fel.

* * *

Trebuie să știți că trecuseră mulți ani de când bătrânul și înțeleptul împărat nu mai ieșise din Palat.

Ajunsese atât de absorbit de studii încât numai cărțile îl mulțâmiau și trăia numai în lumea cărților. Nu uită nici de treburile împărăției deși i se păreau adeseori nimicuri față de adevărurile din cărțile lui. Lumea reală nu mai avea preț în ochii lui.

Eră primăvară. Natura eră îmbrăcată în cea mai gingașă verdeață, copacii dădeau în muguri — și când împăratul a eșit s'a minunat că vede lumea atât de frumoasă. Paserile cântau razele soarelui luminau toate lucrurile și o mireasmă dulce de liliac se răspândi în aer.

Împăratul înălță capul, sorbi din adâncul frumuseții și își întinse amândouă mâinile tremurătoare ca și cum ar fi vrut să le încălzească. Părea mai mult o vechitură îmbrăcată într'o

mantie imperială, prea grea pentru el. Fața lui eră ca de ceară și barba lui strălucia mai puțin ca în casă.

Nu spuneă nimic, privia numai în depărtare, dacă eră mulțămît, sau dacă li părea rău, ar fi greu de spus.

I-au adus un asin alb ca neaua, îmbrăcat în aur și cu o șea roșie. Altădată călărise pe cei mai iuți armăsari, acum însă animalul acesta blând eră socotit ca cel mai potrivit pentru durerile și suferințele bătrânului Împărat.

Lumina soarelui îl ameția și toată învățătura, adunată de atâția ani, părea că se rostogolește ca o minge în capul lui.

N'a fost ușor până când bătrânul Împărat a fost ridicat pe gravul animal de povară, care aveă onoarea să-l poarte și coroana s'a strămbat puțin pe cap. Credinciosul copil de casă l-a ajutat și de astădată ca să țină coroana drept. Împăratul s'a întors cătră el și i-a zâmbit.

Pajul eră ca o rază din lumina soarelui, părea că e un colț de primăvară, o părticică de verdeață, un tril din cântecul paserilor, pe când Împăratul, cu toate podobeale lui strălucitoare, cu toată coroana lui, cu toată învățătura lui, eră un bătrân, un bătrân gârbovit cu ochii stinși, cari deabiă clipeau la lumina soarelui.

Nu știu dacă bătrânul și mândrul monarh spuneă toate acestea în cuvinte, însă știu că picioarele lui, mâinile și ochii lui așa simțeau.

Să fi văzut însă cortegiul imperial în lumina soarelui!

Țăranii stăteau tăcuți. Cu căciulile în mână și cu gura deschisă așteptau să treacă. Mulți se închinau și mulți înghenunchiau când trecea împăratul. Trebuie să se fi întâmplat mare lucru ca împăratul Sofos să meargă în țară, călare pe un asin alb ca neaua. Erau mulți, mulți ani decând supușii nu-l mai văzuseră. Vorbiau despre el mai mult din poveste. Eră venerat de toți și cei mulți și umili credeau că țara lor este îmbelșugată și în căminurile lor este pace, fiindcă au un împărat atât de înțelept, și poate că aveau dreptate....

Cortegiul împărătesc trecu prin câmpia înverzită și o luă spre munți, unde trăia vestitul pustnic.

Mulți și de multe feliuri erau în suita împărătească. Mulți de cari nu eră nici o lipsă, însă eră și pentru ei un prilej de plimbare, vieța de curte nefiind o plăcere în fiecare zi!

Mergeau în suită curteni și ostași de toate gradele. Doi medici, învățați, un farmacist, doi sanitari și mai mulți asistenți ș. a. ș. a. și un scrib cu o pană lungă și ascuțită.

În frunte, lângă împărat, mergea mitropolitul, episcopii și mulți preoți. În urmă venia un astrolog și o țigancă bătrână care putea citi viitorul într-o scoică.

Firește că bucătarul-șef, înconjurat de mulți alți bucătari, era și el acolo. Veniau apoi măcelarul, brutarul, aprinzătorul lămpilor, pantofarul, croitorul, camelierul personal al împăratului, inspectorul grădinilor, inspectorul grajdurilor și mulți alții cu titluri multe, cari de multe ori n'aveau nimic de făcut, însă sunau bine ca nume de curte — și înseamnă și asta ceva.

Pe lângă aceștia se mai adunase o ceată de cerșetori, de țigani lăutari și mulți țărani cu ochii negri, liniștiți și demni. Era un mare cortegiu împărătesc, fără capăt.

Călătoria a ținut trei zile. Trebuia să meargă încet, cu toate că Belisariu — măgarul cel alb ca zăpada, ar fi mers mai repede, însă picioarele împăratului nu țineau la calea lungă.

La apusul soarelui împăratul era dat jos de pe șea încețos și dus într'un pat pregătit pentru el.

Medicul-șef venia solemn ca să examineze pulsul împăratului, iar astrologul, grav și tăcut, pregătia telescopul, dacă Măria Sa ar fi vrut să cerceteze stelele. Bătrâna țigancă dădea târcol cu ghiocul, iar camelierul căuta să mai așeze cuverturile (învelitoarele) întinse pe pat, numai ca să arate și însemnătatea lui, printre atâția fără nici o treabă din cortegiul împăratului.

Împăratul doriă din toată inima să fie lăsat în pace, însă împărății au mai multă răbdare decât își închipuie cineva și deși mulți se simt chinuți totuși oricând vei afla un zâmbet pe buzele lor.

Dela sine se înțelege că șeful bucătar era cel mai important personaj, după generalul comandant și după maestrul de ceremonii. Fiecare când îi era foame îi arăta cât de înaltă poziție avea și atunci mâncări minunate erau pregătite pentru fericirea tuturor.

Împăratul, fiind bătrân, mănca puțin, de sigur însă că toate multele și costisitoarele mâncări erau pregătite, oficial, pentru el.

Împăratul rămânea singur, iar suita mănca, bea și se veselea la o distanță foarte respectuoasă. El așteptă să răsară stelele

una câte una, iar lăutarii se apropiau și întovărășiau gândurile lui cu sunete scumpe din tinerețea lui.

Coroana îl făcea să fie singuratic. Eră obișnuit așa precum stelele de pe cer sunt obișnuite în singurătatea lor, și niciodată nu vorbiă și nu se plângea, numai uneori oftă, când îl dureau picioarele. Toată înțelepciunea și toată maiestatea, lui împărătească nu-l puteau apăra ca să nu simtă povara anilor.

* * *

A treia zi spre seară, după ce au urcat pe o cărare de piatră, Sofos-împăratul a ajuns la locul unde părintele Pantelimon trăia vieța de schimnic gândind la zădărniciile lumii.

Împăratul și-a exprimat dorința ca să vadă singur pe sfântul, întovărășit numai de micul copil de casă care îi ducea asinul.

Când a trecut și ultimul colț al stâncei, împăratul Sofos a stat față în față cu un bătrân care semănă straniu cu împăratul. Atât de mult semănau unul cu altul, încât amândoi, Sofos și copilul de casă, au dat semne de mirare. Numai că unul eră îmbrăcat în purpură și cellalt acoperit în zdrențe, altfel ar fi putut să fie frați. Aceiaș barbă lungă și albă, acelaș nas încovoiat ca un cioc, aceiași umeri gârboviți de povara anilor, și subgenele stufoase aceiași ochi stinși.

Pustnicul avea chilia tăiată în stâncă și deacolo privia în larg lumea singurătăței. Ședeă pe o piatră și de jur împrejur erau multe volume ca și la împăratul Sofos, însă nici unul nu eră deschis. Bătrânul pustnic părea că a pus capăt studiilor și acum se odihnește.

N'a dat nici un semn de închinare purtătorului de coroană, numai l-a privit fintă, și împăratul obișnuit să fie primit pretutindeni cu smerenie s'a simțit rău și n'a mai știut ce să spună.

Bătrânul pustnic a trebuit să vorbească întâi:

— Fii bine venit Frate — dacă ești însetat, acolo e un izvor de apă limpede și răcoroasă, Dumnezeu l-a dăruit ca o binecuvântare acestei pustietăți.

— Nu sunt însetat, răspunse împăratul, însă sunt ostenit, căci am călătorit trei zile până am ajuns aci.

— Căile Domnului sunt deschise tuturor, zise pustnicul.

— Aceasta a fost grea, oftă cu greu împăratul.

— Ești bătrân, frate, zise părintele Pantelimon, la vârsta ta ar fi mai bine să rămâi cu gândurile lui Dumnezeu, decât să umbli răscolind fața pământului.

Deși împăratul eră nemulțumit, totuș a socotit, că e mai cuminte să treacă cu vederea spusele pustnicului și răspunse tânguitor :

— Am trimes soli ca să te cheme la curtea mea, însă tu n'ai vrut și de aceia, dorind cu înfocare să ascult cuvântul tău, am înfruntat ostenele unei călătorii atât de grele.

— Și eu sunt bătrân, a fost răspunsul bătrânului călugăr. Zădărniciile lumii acesteia blestamate nu-mi spun nimic. De pe înălțimea acestei stânci Dumnezeu este aproape de mine și când va veni sfârșitul zilelor mele, mâna Lui îmi va închide ochii. — Dacă ai dorința ca să vorbești cu mine, coboară de pe asinul tău, căci îmi astupi lumina soarelui și mi-i greu să ridic capul.

Împăratul s'a simțit aproape jignit de acest fel de a vorbi, atât de deosebit de curtenirea obișnuită, dar a înțeles, că nici o protestare n'avea rost. Cu ajutorul credinciosului copil de casă și oftând din adânc s'a coborât de pe Belisariu, prinzându-și piciorul în faldurile mantalei de purpură.

Belisariu n'a avut nici o emoție, a ciulit urechile și a dat ușor din coadă, deși nu eră nici o muscă pe acolo. Belisariu aveă filosofia lui.

Părintele Pantelimon arată o piatră alături de piatra pe care ședeă el. Împăratul a luat loc pe piatra arătată, deși nu eră nici o pernă pe ea. Eră mai tare, mult mai tare ca tronul împărătesc, plin de perine.

Mai de aproape Sofos-împăratul a observat că bătrânul sfânt nu știă ce este curățenia. Săpunul și chiar apa erau socotite probabil lux și nasul aristocratic al bătrânului împărat eră înăbușit de atmosfera sfântului.

Măria Sa se simția aproape bolnav când se uită la barba și părul părintelui pustnic. Nu se putea minună în deajuns cum se poate ca acolo să fie adăpostul unei minți rare.

— Coroana și purpura ta nu se simt bine aici?, întrebă pustnicul, căci și el studiă cu grijă pe vecinul său.

Împăratul nu știă ce să răspundă; lipsa de ceremonial în mijlocul unei sălbătăcii îl făcuse să-și piardă rostul.

— Le-am purtat mulți ani, răspunse el la urmă.

— Tot așa și eu rassa mea, zise părintele Pantelimon. Adică eu n'am mai scos-o de patruzeci de ani.

Fără să-și dea seama Sofos-împăratul își strânse mai aproape mantia. N'a socotit că vorbele lui pot avea un înțeles așa de aproape. Belisariu necheză deodată, și îl sperie.

— Am venit la tine cu o anume întrebare, spuse împăratul repede, ca îngrozit de gândul lui. Nu de mult a fost la mine un chinez foarte învățat, care mi-a povestit, că tu ai Sămânța Înțelepciunii.

— Și alte multe semințe încă, adăugă pustnicul foarte liniștit.

— Așa dar e adevărat!, strigă împăratul.

— Dacă ți-a spus'o prietinel meu Ciu-Ciu-Sa, zise pustnicul, să fii sigur, că e adevărat, căci un om mai sfânt, mai cu frica lui Dumnezeu, n'am întâlnit.

— Pe mine adânc m'a zguduit, mărturisî împăratul.

— Ai căutat Sămânța Înțelepciunii și pentru aceasta ai făcut călătoria?, întrebă pustnicul și o lumină curioasă lucî în ochii lui.

— Așa este, mărturisî împăratul. Ai plantat-o vreodată? Face floare? Din rădăcinile, sau din mugurii ei capeți înțelepciunea?

— N'am plantat-o încă, spuse părintele Pantelimon.

— Cum nu mai ai nevoie de înțelepciune?, întrebă împăratul și glasul lui tremură de emoție.

— Am înțeles zădărnicia lucrurilor lumii, zise liniștit pustnicul.

— Chiar și a Înțelepciunii?, murmură împăratul.

— Chiar și a Înțelepciunii.

— De aceia tu nu ai nevoie de sămânță!, șoptî împăratul.

Părintele Pantelimon n'a dat nici un răspuns și împăratul simți că nu eră ușor să capete dela ființa aceasta stranie, ceiace căută.

* * *

Copilul de casă, singurul martor al întâmplării a povestit mai pe urmă că stăpânul său n'a avut o zi tocmai bună cu pustnicul. Dar mai bine să-l ascultăm pe el însuși:

— Am văzut cum Măria Sa împăratul eră nerăbdător. A fost foarte curtenitor, dar am băgat de seamă că sângele lui

împărătesc eră tulburat și că se stăpâneà cu greutate. De altfel îmi dădeam seama că piatra tare pe care ședeà nu puteà să fie pe placul Măriei Sale.

— Odată m'a lăsat să pun un covoraș sub el, dar repede l-a dat la o parte, căci tocmai atunci discutà foarte aprins. — Bătrânul acela urât și murdar nu erà de loc cuviincios și vorbià cu Împăratul ca și cum ar fi vorbit cu un pelerin venit să-și ispășească păcatele. O! nu pot povesti fără să nu tremur.

— Dupăce au vorbit mult și cu însuflețire, când părea tocmai că Împăratul e de aceeaș părere, pustnicul s'a dus să aducă ceva din coliba lui.

— Dorind să văd totul, mi-am aruncat privirile înăuntru și tot ce pot spune este că nici Belisariu nostru n'ar fi vrut să trăiască acolo. Ce miros, ce duhoare!, și copilul de casă se ținea cu mâna de nas.

— Pustnicul s'a întors cu un săculeț în mână, de culoare albastră-vânăță și cu înflorituri galbene. Împăratul tremurà de nerăbdare, dar bătrânul schimnic părea că vrea să chinuiască pe Măria Sa Împăratul. Pe mine simțiam că m'au cuprins căldurile și că mi se strâng degetele.

— În cele din urmă, Împăratul nu s'a mai putut stăpâni. Mie îmi părea bine, căci nu mai puteam sta locului și mă minunam de țăria lui! Se ridică de pe piatra lui și stătù drept în fața schimnicului, fața aceea cu surâsul ironic, firoasă, dar murdară.

Împăratul a încercat odată să pună mâna pe sac și l-am auzit strigând:

— Dacă nu te folosești tu, de ce nu mi-l vinzi mie? Îți dau tot ce ai vrea. Saci de aur, o țară din țările mele, un castel. Voiu clădi o biserică mare și frumoasă care să poarte numele tău...

Bătrânul pustnic însă dădù din cap și privind apusul soarelui, zise: În fiecare dimineață mă bucur de slava zorilor, pentruce ași duce dorul lucrurilor omenesti...

Stăpânul meu, Împăratul, s'a așezat iarăș pe piatra lui și și-a ascuns fața în palme ca și cum ar fi plâns, însă nu plângea, ci numai se gândeà...

S'a ridicat apoi și a spus ceva, ceva foarte trist, însă n'am înțeles bine ce. Pustnicul s'a ridicat și el. Aveà o expresie

batjocoritoare, ca și cum s'ar fi bucurat de zăpăceala vecinului său. Așa bătrân, și părăsit, și o ruină trupească cum eră, îi părea totuș că e mai bine de el decât de împăratul, și cu toată sfințenia lui de schimnic, se bucură.

Însă tocmai când Măria Sa Împăratul mi-a făcut semn să pun șeaua pe Belisariu, arătându-și astfel dorința ca să plece, tocmai atunci pustnicul băgă mâna în sac și scoase o sămânță, ca sămânța de bob, însă mai lată, strălucitoare și roșie. Am văzut pe împăratul cum s'a luminat de bucurie și cât de repede a întins mâna.

— Iată, zise pustnicul, vreau să-ți dovedesc, că n'am trebuință nici de bogățiile, nici de măririle tale, că desprețuiesc toate zădărniciile lumii acesteia, că nu pot să fiu cumpărat nici cu aur, nici cu vorbe lingușitoare, că nu pot să fiu îmblânzit nici de mânia împăraților. Vreau să-ți dovedesc toate acestea și de aceea îți voi da comoara după care ai venit, în dar, darul unui cerșetor pentru un împărat. Și bătrânul pustnic începù să râdă. Un răs aspru, batjocoritor, hidos că l-aș fi gătit cu mâinile mele, de aș fi putut, însă stăpânul meu se aplecă și-i sărută mâna! Da, am văzut cum a sărutat mâna aspră și urăcioasă a bătrânului schimnic! Imi veniă să nebunesc!

Toate cum le-a povestit copilul de casă...

* * *

Împăratul avea acum Sămânța Înțelepciunii! Călătoria lui nu fusese zădarnică, acum eră mai bogat cu o mică sămânță roșietică.

Firește că așa cum o căpătase nu fusese împărătește. Noroc că numai micul copil de curte fusese martor, însă de câteori își amintiă cum vorbise pustnicul cu el, sângele i se ridică fierbinte până la tâmple. Bătrânul și murdarul sfânt se purtase aspru, însă împăratul își dădea seama că pustnicul în zdrențe avea ce e mai bun în el. Acum însă ținea în mâinile lui Sămânța Înțelepciunii, vrednică să-i dea răsplata umilinții.

La întoarcere Împăratul a privit mulțămît bogățiile țării lui și s'a bucurat de frumusețea ei. Când s'a coborît în câmpie s'a minunat de valurile grânelor, un ocean de belșug fără sfârșit.

Satele prin care trecea, toate păreau mulțumite și binecuvântate. Curate și vesele, pline de copii cu obraji roșii și să-

nătoși, care râd, și se bucură, și sburdă, ca și cum toată lumea ar fi o grădină plantată pentru bucuria lor. La vederea lor, împăratul Sofos ridică trei degete în semn de binecuvântare, femeile îi aruncau flori în cale, iar clopotele bisericilor sunau puternic, umplând aerul primăverii cu sunetul împărătești buneveniri.

Scuturat ușor de Belisariu, Sofos-împăratul se simția împăcat cu lumea, se simția plin de bunăvoință și de dragoste față de poporul lui. O mândrie părintească străbatea bătrâna lui inimă, avea iluzia că cu zâmbetul lui ar putea face ca grâul să se coacă și ar putea apăra de nefericire căminele celor sărmani. Se îmbătă cu aceste gânduri și uită că a fost un om care se zicea că e «sfânt» și care n'a ținut seamă nici de coroana, nici de maiestatea lui.

Când a ajuns la palat împăratul era obosit și a oftat mângăiat și mulțumit, când a putut să se așeze pe pernele moi ale jezurilor împărătești.

Seara, după ce a aruncat de pe el toate hainele de purpură și a îmbrăcat o haină simplă de catifea neagră, bătrânul împărat a sădit sămânța cu degetele lui tremurătoare.

Și-a dat coroana la o parte, s'a pus la papuci, și-a așezat ochelarii mari pe nas. Nu mai avea nici o înfățișare împărătească, însă copilul de casă pe care îl chemase să-l ajute, îl iubiă mai mult așa. Părea un bun și bătrân bunice, iubit de toată lumea.

Amândoi, copilul de casă cu părul auriu și bătrânul împărat cu părul alb, stăteau cu capetele plecate asupra celui mai de preț vas de faianță persană, ales de împăratul Sofos ca singurul vas demn să primească prețioasa sămânță. Și ce vas! Dulce, strălucitor, scaldat în albastru și verde, ca și cum smaralde și turquoase s'ar fi topit în scânteierile lui. — Când s'a sfârșit ceremonialul sădirii, Măria Sa împăratul a dat vasul de atât de mare preț micului copil de curte ca să-l așeze lângă patul împărătesc.

Numai atunci, ca un copil care a ascuns o comoară de mare preț sub pernă, împăratul și-a mângăiat ochii privind încă odată sămânța cea rară. Apoi a îngăduit pajului să stingă candelă și a adormit. Pajul a sărutat mâna împăratului și s'a dus...

Ostenit de călătoria, Sofos-împăratul a dormit adânc și numai în zori a fost trezit de o puternică sguduitură.

Împăratul a tresărit în patul lui, părul i-s'a răsfirat în jurul capului ca firele de argint, s'a văzut deodată cuprins de niște rădăcini albe, ca de niște șerpi cari se târau peste patul lui. Iar vasul cel de preț se sfărâmasese în mii de bucăți! O buruiană rea, mare cât o tufă, părea că răsare și crește amenințător!

Speriat împăratul privea cu groază în jurul lui ca și cum ar fi fost prins în lanțurile unui vis fioros. Iși trecu mâinile prin părul vălvoi, pipăi cuvertura (invelitoarea) de mătase a patului, cu un simțământ straniu și temut atinse rădăcinile cele albe. Nul nu dormia, era treaz!

Apoi deodată împăratul sună furios clopoțelul.

Curtenii au trecut printr'un ceas greu până au descurcat pe Măria Sa din lanțurile nenumăratelor rădăcini albe. Fiecare din mișcărilor lor erau întovărășite de oftaturile Împăratului. Deși Sofos împăratul era îngrozit de lucrurile încurcate, cari îngroziseră și pe curteni, era însă și desnădăjduit ca să nu se întâmple vre-un rău plantei celei rare.

A oftat adânc ca și cum ar fi fost mântuit, când la urmă a fost liberat din lanțurile fioroase.

Împăratul a dat poruncă ca planta să fie sădită sub fereastra camerei lui de culcare, în grădina îngrădită numai pentru el.

Imbrăcat cu haina lungă de catifea neagră, cu șuvițele părului bătute de o ușoară adiere, el însuși a supravegheat plantarea. Când rădăcinile cele multe au fost toate îngropate, împăratul a bătătorit cu papucii lui vechi și cam rupți pământul împrejur.

Pe urmă a privit mulțumit cum copilul de curte stropia planta cu o cană de aur cu stemă împărătească. Când însă împăratul privia planta i-se părea că își bate joc de el ca și pustnicul, deși planta nu avea nici gură, nici ochi, nici glas.

— Când și cum îmi va veni înțelepciunea dela ea? se întrebă împăratul și de bunăseamă că toți ne întrebăm la fel. Cum?

Și a doua oară împăratul a fost trezit din somn neașteptat de dramatic și straniu. Iarăș în zori somnul lui ușor a fost tulburat de sgomote de sticlă spartă și spre marea lui mirare a văzut cum o ramură mare pătrunde prin fereastră și în urma ei alte multe ramuri, până s'a întunecat și un vânt ușor al frunzelor umplea camera.

O ramură s'a întins până la patul împăratului, capătul ei s'a împărțit în mai multe crenguțe ca niște degete tremurătoare.

Părul împăratului eră vâlvoi și frica i s'a oprit în gât încât nu mai putea nici să strige.

Cu mare greutate Măria Sa a putut să întindă mâna și să sune clopoțelul...

Când însă oamenii curții au pătruns în camera stăpânului lor, l-au găsit întins în pat, fără putere, și camera întreagă eră plină de ramuri multe, tremurătoare cari păreau că râd.

Inspăimântați au privit ceeace nu-i de crezut și au văzut cum zidul camerei se năruise

Nu veți putea crede ce vă voi povesti acum. E de neînchipuit.

Planta care într'o noapte a crescut cât o tufă și a sfărâmat vasul persian de mare preț, a crescut în a doua noapte cât un copac, a sfărâmat geamurile cu ramurile și a dărâmat zidurile camerei de culcare a împăratului și acum crește liberă în bătaia tuturor vânturilor.

Din ceasul acela, nenorocire peste nenorocire a urmat și lucrurile s'au întâmplat așa de repede că abia pot fi povestite în șirul lor.

Arborele grozav, răsărit din sămânța înțelepciunii, crește, crește mereu, se putea urmări, cât crește în fiecare clipă. Rădăcinile lui uriașe se împrăștiau în toate părțile, în cât temeliele palatului au fost sfărâmate, zidurile dărâmate și ramurile uriașe se întindeau în tot parcul încolăcindu-se peste tot locul, ca niște monstruoase reptile.

Împăratul a văzut cum i s'a năruit palatul și abia a scăpat cu viața. Cele zece plăgi din istoria Egiptului n'au produs mai mare spaimă, — căci rădăcinile cele groaznice n'au putut fi îngrădite numai la grădinile împăratului, ci s'au împrăștiat peste întreaga țară, ca ciuma.

Câmpiile erau răsturnate, păduri întregi scoase din rădăcini, biserici năruite, case dărâmate și pretutindeni se întindeau rădăcinile groaznice, ca un mare balaur din povești.

Unde a fost odată palatul împăratului Sofos acum era un arbore uriaș întunecat ca noaptea și rădăcinile lui pustiiseră întreaga țară, distrugând sute de ani de muncă și osteneală.

Toate câmpiile îmbelșugate ale împăratului, unde fusese altădată vieță și bogăție, era acum o sălbătăcie imensă.

De groază oamenii fugiseră din satele lor dărâmate la munte, spăimântați de acest nou fel de cutremur care distrusese câmpiile și casele. Fugiseră și copiii. Țara întreagă era plină de jale.

Sofos împăratul ședeă pe ruinele palatului său și lângă dânsul avea numai pe credinciosul copil de curte. Curtenii fugiseră și ei. Împăratul nu se mai gândia să cerceteze, nenorocirile se grămădiseră atât de repede, încât îi zăpăciseră cu totul mintea.

Doriă numai un lucru: să scape de umbra îngrozitoare a Arborelui Înțelepciunii și să ajungă la lumina soarelui. Însă încotro se întorcea crengile arborelui îl urmăreau, gonind dela el lumina.

Rătăcit pe o cărare întunecată a îndrăsnit să murmure:

— Dacă la urma urmei, aș fi aflat mai multă înțelepciune! Încă din această lovitură am uitat tot ce știam mai înainte. Care este noua învățătură dobândită? Cât de trecătoare sunt lucrurile pe cari le socotim veșnice! Cum toată puterea, toate bogățiile și toată marea pot să piară într'o noapte!

— Oare aceasta este înțelepciunea? — și bătrânul părăsit și singuratic dădea din cap, iar lacrimi calde îi picurau în barba albă și răsfirată.

Hajna de catifea neagră se murdărise și avea o ruptură la mânecă. Când toate fuseseră distruse, împăratul își uită și coroana și cărțile la cari ținea atât de mult.

Pajul îl privea cu ochii lui rotunzi, învăluindu-l cu o respectuoasă dragoste. Nu știa ce să spună, fusese atât de speriat când se năruise palatul. Nici nu știa cum a scăpat. Părea că toată lumea se sfarmă în bucăți și el își salvase vieța.

«Grozav copac, grozav copac» repetă el, «să fugim de umbra lui». Ținea de mână pe bătrânul împărat și-l ducea printre toate pietrele, însă nu puteau scăpa de umbra fioroasă a arborelui.

«Nu mai am palat» zise împăratul, așezându-se nemângăiat pe o piatră. «Nu mai am cărți, nu mai am coroană nu mai am nimic»... oftă împăratul și își trecu mâinele prin părul lui alb. «Mi-am pierdut și un papuc», zicea el și își învârtea mâinele în căciulă.

Micul copil de casă se alipia tot mai strâns de împăratul și șuvițele lui aurii ajungeau până la locul unde haina împărătească era ruptă.

Apoi deodată i-a venit lui Sofos-împăratul o idee.

— Adu-mi pe Belisariu, zise el tovarășului său.

— Vreau să mă duc iarăș la călugărul Pantelimon, vreau să-l întreb, vreau înainte de a muri, să mai vorbesc odată cu pustnicul.

— N'o să mori, strigă copilul împărătesc.

— Pentruce să trăiesc? Întrebă împăratul și cu un gest vag arată toate ruinele din jurul lui. Copil drag, cu șuvițe aurii, pentruce să trăiesc?

Și de fapt micul paj nu înțelegea nici el pentru ce, afară doar că el îl iubea. Copilul însă era prea sfios ca s'o spună.

— Adu-mi pe Belisariu, repetă bătrânul și copilul se supuse și plecă.

Însă Belisariu nu putea fi găsit nicăieri, era greu să știi unde fuseseră grajdurile împărătești.

În cele din urmă au găsit un măgar bătrân rătăcit prin grădinile particulare ale împăratului. Bătrânul măgar era murdar și slab, numai de călărit pentru un împărat nu era. Măria Sa împăratul l-a privit cu desgust. «Cerșetorii însă n'au de ales», zise el râzând, însă râsul nu era veselie.

Copilul de casă i-a luat haina de pe umeri, a aruncat-o pe măgar și a ajutat pe stăpânul său să se urce. Nu avea frâu, însă copilul mergea înainte și în urmă venea măgarul cu împăratul.

Așa a venit Sofos-împăratul la pustnicul Pantelimon, pe care unii oameni îl chemau «sfântul».

Pustnicul Pantelimon își înalță capul, clipind puțin din ochi, căci soarele îi era în față.

— Unde-i mantaua de purpură și coroana de aur, împărate? întrebă el.

— S'au dus!

— Sămânța Înțelepciunii a crescut așa precum ai dorit?, a fost a doua întrebare a schimnicului.

— A crescut atât de mare și puternică încât a distrus toate stăpânirile mele și toate gândurile din mintea mea.

— Dintru început, zise pustnicul, omul rău vrea să mănânce din fructul Arborelui Înțelepciunii, căci altfel ar muri. Nu-i bine să încerci puterea Domnului, nici nu-i înțelept să pătrunzi tainele pe cari el le-a ascuns oamenilor.

— Dorința mea eră să cunosc toate lucrurile, mărturisî împăratul.

— Și Domnul a plecat capul tău în țărână, continuă pustnicul sălbătăciei.

— Așa este precum spui, capul meu a fost trântit în țărână.

— Lucrurile lumii acesteia sunt trecătoare și toate ajung ruină, zise pustnicul. Nu adună comori pe pământ.

— Ale mele s'au dus toate, oftă împăratul. Apoi au tăcut și cei doi bătrâni se priviau unul pe altul. Mai mult ca nici odată asemănarea lor eră isbitoare.

— Ai și altă sămânță, întrebă mai târziu împăratul, cu care aș putea să îndrept răul pe care l-am făcut?

— În sacul meu sunt multe semințe, zise pustnicul. Acum ești mai aproape de mine, frate, și de aceea înainte de a pleca îți voi da o sămânță care să te călăuzească spre lumina adevărului.

— Unde s'o sădesc? întrebă împăratul, sfios ca un copil.

— Aproape de țărmul mării, spuse pustnicul, la răsăritul soarelui și acest copil, tovarăș al tău, s'o stropească cu lacrimile lui.

— E bine ca un copil să plângă? întrebă împăratul.

— Lacrimile nevinovate, spală păcatele lumii, grăi schimnicul. Împăratul biruit de o emoție stranie și necunoscută, înge-nunchie, iar pustnicul puse în mâna lui o sămânță albă ca zăpada.

— Acolo, pe cărarea aceea poți ajunge la mare, dacă mergi toată noaptea, în zori vei fi acolo.

— Voiu merge, zise împăratul.

— Binecuvântarea mea cu tine, grăi pustnicul și sculându-se în picioare, schimnicul înălță mâna ca preotul în fața altarului.

Împăratul a mers toată noaptea. Copilul de curte după măgar, grăbindu-l mereu cu biciul. De câteva ori copilul s'a împiedecat și a căzut printre pietre, eră strașnic de obosit și-i eră somn. Numai marea lui iubire pentru bătrânul împărat îi ținea pe picioare.

Au ajuns la țărmul mării în zori. Soarele răsărise în măreția lui, scaldând pământul, cerul și marea cu razele lui. Aici a descălecat Sofos-împăratul și cu mâinele lui triste și tremurânde a îngropat în pământ sămânța cea albă.

Sunt ostenit, sunt ostenit, murmură el, însă călugărul Pantelimon a spus adevărat că zorile sunt mărețe, mărețe fără cuvânt. Mă voiu întinde puțin ca să dorm. Stai lângă mine, mic tovarăș, și mâine dimineață când va răsări sămânța, voiu afla adevărul. Aplecându-și capul, împăratul fără coroană, sărută pe frunte pe micul lui copil de casă.

Apoi adormi...

.....

Copilul de casă a așteptat mult lângă bătrânul care dormia. Eră obosit, eră flămând și locul eră pustiu. Ii eră teamă. Însă fiind porunca împăratului, se ținea treaz și aștepta. Odată s'a aplecat asupra locului unde împăratul pusese sămânța în pământ și a văzut cum pământul eră puțin crăpat și cum o plantă mică începea să răsară.

— Cât va fi de fericit!, gândi copilul și această speranță îi dădea mai multă putere să rămână treaz.

Însă ceasurile se lungeau prea mult pentru un copil.

La apusul soarelui, copilul a văzut planta răsărită.

— O! va fi atât de fericit! Ii voiu trezi!

Aplecându-se lângă bătrânul lui stăpân, copilul îi șopti ceva în urechi. Împăratul nu se mișcă și atunci copilul îl scutură încetisor.

— A răsărit sămânța, strigă el, a răsărit, trezește-te, trezește-te și vezi!

Însă bătrânul împărat nu deschise ochii să vadă planta, căci pe alt țărm Dumnezeu îi deschisese ochii lui trudiți de căutarea înțelepciunii, îi deschisese Dumnezeu ochii la un adevăr mai veșnic decât cel arătat de părintele Pantelimon în munții tăinuți...

Din englezește de **Em. Panaitescu.**

Reîntoarcerea

(Sonete).

Părinților mei.

I.

Din goana mea p'hotarele străine
Revin târziu la casa părintească
Incepe acuma tot să mă cunoască
Și bucuroase, toate rîd la mine.

Să 'mbrățișez și pietrele îmi vine
Iar inima stă 'n pieptu-mi să plesnească
Când a început departe să zărească
Căsuța amintirilor senine.

Trec pragu 'n cet, e-o pace ca de moarte
Dar mama mă cunoaște de departe
Și într'o clipă gâtul mi-a cuprins.

Iar tata, bietul, greu de vreme nins
Imi zice blând cu vocea-i de moșneag —
<Bine-ai venit feciorul nostru drag!>

II.

Sunt toate 'n cas' așă cum le-am lăsat
Biroul vechi cu cărțile 'n risipă
Oglinzi, portrete; A timpului aripă
Doar colbul peste ele a presărat.

Iar tata, par'c' ușor s'a aplecat
Încolo cum îl știu cu vechea-i pipă
Și mama agitată ce în pripă
M'a și luat acum l-a cercelat.

Și-n timp ce povestesc din trista-mi vieață
Încet le lunec lacrimi pe față
Și-apoi bătrânii triști, pe gînd' rămân.

<Fu par'că ieri de când plecași de-acasă
Cu fața plină, fragedă, voioasă
Și te-ai întors acuma... un bătrîn!

Elisabetopol 1921.

Al. Șt. Georgescu.

Dela una la alta.

Vânătorul vedeă și eu nu vedeam.

Când plecà nenea Ionică, vărul mamei mele, la vânătoare, mă luam și eu după el. Eram copil pe atunci. Ii plăcea să merg cu el, că nu făceam gălăgie, umblam tiptil ca el, și îi aduceam vânatul acasă.

Multă vreme n'am priceput eu cum vedeă nenea Ionică, printre frunzele dese ale pomilor, și printre erburile mari ale livezilor, cele mai mici paseri de vânat, pe când eu, cu toate că mă uitam mai atent decât el, nu le vedeam decât numai când sburau.

Intr'o zi, stăteam pe prispa casei, și mă jucam cu un pisoi, când îl văd pe nenea Ionică trecând la vânătoare.

Cum mă văzù îmi zise: — hai nepoate să împuşcăm câteva paseri.

— Nu mai merg, nene Ionică, dacă nu mă înveți și pe mine cum să văd vânatul înainte de a sburà.

— Heil nepoate! te-aș învăța dacă aș putea face eu asta fără învățător.

— Cine și unde e învățătorul, zisei eu?

— Nu e pe aici, nepoate dragă, învățătorul; a plecat să-și caute nevasta.

— Unde îi e nevasta?

— Dumnezeu știe pe unde umblă și ea; se zice că stă ascunsă prin sân pe la oameni.

N'am priceput nimic din toate astea! Vrusei eu să-i mai pun câteva întrebări lui nenea Ionică, dar el mi-a tăiat vorba spunându-mi: lasă că o să înțelegi tu astea când te-i face mai mare, acum să mergem ca să nu perdem pe profesor și pe nevasta lui.

Crezând că nenea Ionică, râde de mine, îi spusei: Cum bag eu de seamă vrei să mă păcălești, dar să știi că nu mă las până n'oi vedeă vânatul înainte dumnitale.

După vre-o șase ani, eram soldat voluntar la o baterie de artilerie din București. Sergentul major, reangajat, mă întrebuiță la cancelarie și mă luă cu el la inspecția oamenilor și

a cailor. Incepusem să mă bucur de încrederea lui și a oamenilor din baterie, și doriaam să mă disting din ce în ce mai mult. Intre altele doriaam să prind și eu, ca sergentul major, diferitele greșeli și părți rele la inspecție, — dar îmi eră imposibil să le observ înaintea sergentului major.

Odată i-am spus sergentului major că nu înțeleg cum vede el orice greșală cât de mică, pe când eu nu le pot vedea, deși îmi dau toată silința, și i-am rugat să mă învețe și pe mine.

Trebue să mai mânânci ciorbă multă, până să înveți meșteșugul ăsta, zise sergentul major. Asta nu se învață nici din carte, nici din vorbele oamenilor, ci, vine așa dela sine, dacă ți-e dragă meseria și dacă o faci vreme îndelungată.

Nu mi-a trecut atunci prin minte legătura ce există între spusele de altădată ale lui nenea Ionică și spusele de acum ale sergentului major...

.....

După vre-o opt ani, sublocotenent într'un regiment de infanterie din Ploești, m'am căsătorit.

Soția mea, ținea foarte mult să-i cumpăr o blană de vulpe albastră. Eu susțineam să ia una de epure sau de miel de Rusia. Eră, pe deoparte, diferența de preț, care mă făcea să susțin teza mea, pe de altă parte mi se părea că nu-i nici o deosebire. Negreșit că a triumfat soția mea, iar eu am rămas cu credința că a fost vorba de o simplă încăpăținare a ei.

După vre-o cinci ani, am mers cu un văr al meu la o vedere. Viitoarea mireasă aveà la gât o blană de epure, ca cele din care voiam să cumpăr soției mele. Tot timpul cât am stat acolo, m'a chinuit această blană care nu o puteam suferi, față de blana de vulpe albastră a soției mele, superioară în calitate și în frumusețe.

Când am plecat de acolo, vărul meu, încântat de fată și familia ei, îmi spune între altele: îmi veneà să mă reped la ea s'o sărut, cât eră de frumoasă și de bine încadrată cu blana aceea bună dela gât.

N'am zis nimic... dar atunci, pentru prima oară, mi-a trecut prin gând cazul când eu nu puteam vedea la un moment dat cecece vedea nenea Ionică și sergentul major, deși aveam vederea mai bună decât ei, și dorința de a vedea mai pronunțate decât a lor.

De atunci am întâlnit mii de cazuri în care am putut vedea că ochiul și urechea unora, văd și aud lucruri și fapte pe care alții nu le văd și nu le aud.

Negreșit, că paralel cu aceste dese observațiuni, am prins din cărțile citite și explicarea psihologică a acestui fenomen de Apercepție.

Toate acestea le istoriseam unui tânăr 'doritor de a se cultiva, care, de câte ori mă prinde, mă sucește și mă învârtește în așa fel, că mă pomenesc stând de vorbă cu el ceasuri întregi, deși aceasta nu-mi intră în obicei...

— Dar, cum rămâne cu învățătorul și cu soția lui, despre care ți-a vorbit unchiul dumnilale când n'ai voit să te duci cu el la vânat? mă întreabă tinărul în chestiune.

— Este ușor de înțeles — răspund eu — că învățătorul și soția erau inchipuiri ale lui nenea Ionică, vrând să spună că puterea de a vedea și a auzi mai bine decât alții, se naște cu *timpul* și cu *răbdarea* care, spune el, se zice că stă acunsă în sân la oameni.

— De ce stai pe gânduri — întreb eu pe tânăr, — văzându-l că nu mai răspunde nimic, deși obiceiul lui era cu totul altfel?

— Mă gândesc că dacă este așa, atunci poți auzi și vedea numai lucruri rele dacă timpul și răbdarea le pui în serviciul lor.

— Negreșit că așa este — răspund eu — dar pentru asta intervin alți învățători: *binele* și *frumosul* .

Ion Manoiu Delabran.

Imn.

*In zori, pe ramurile tinereții,
Cresc singuratici muguri ai iubirii;
Sapropiem clipita fericirii
Cu dragostea ce dă scântele vieții,*

*Fiți buni, fiți drepti, cântați, pământul cântă,
In orice fată crește-o primăvară
Ce se mlădie pe cărări ușoară,
Și 'n haină de lumină se 'nveșmântă.*

Volbură Poiană.

Constatări dureroase.¹

Nu știu dacă mai băntuie în vre-o țară mângâierea de a critica, de a micșora și deprecia munca deaproapelui ca la noi, unde atâția inși par că n'au altă meserie decât de a-și îmbăloră gura pe mâncate și pe nemâncate. Și, dacă critica s'ar face în cunoștință de cauză și pe temeiul solid al realității, n'ar zice nimic, dimpotrivă: te-ai bucura de intervenția acestui factor atât de util în perfecționarea lucrurilor omenești. Când vezi însă, că această critică călărește pe învinuiri fără temei, pe ignoranța desăvârșită a situației reale, atunci trebuie să te revolți împotriva celor care întrebunțează această armă cu două tășuri, care dacă nu vindecă, de-atâteaori rănește sufletele simțitoare, retezând avânturi și înțârcând dragoste de muncă.

De astădată vreau să arăt nedreptatea care se face școlai secundare, și amărăciunea pe care o produce învinuirea atât de frecventă, că scăderea nivelului instrucției din aceste școli se datorește profesorilor «*cursiști*».

Că vor fi între aceștia oameni neglijenți și insuficient pregătiți, pentru clasele în care predau, — nu mă îndoiesc.

Aceștia, în tot cazul, sunt *un rău* în școală, ca și profesorii suficient pregătiți, cu studii academice complete, dar le-neși, cu sentimentul datoriei încă în fașă.

Cauza principală a scăderii nivelului instrucției în școlile secundare trebuie căutată aiurea: în *insuficiența pregătirii pe care o aduc elevii din școala primară*.

Fiindcă nimenea nu și-a luat osteneala să facă această dovadă, o fac eu, pe baza constatărilor făcute anul trecut asupra elevilor din cl. I dela liceul «*Andrei Șaguna*» (Brașov). O fac aceasta pentru a arăta cu ce greutate și neajunsuri trebuie să lupte azi școala secundară — nevoită, de multeori, să facă și munca pe care ar fi trebuit să o săvârșescă învățătorul din cl. I și a II-a primară — și, făcută odată această dovadă, să se vadă cât de pripiți sunt în judecata lor cei care, necunoscând

¹ Articolul acesta a fost scris în anul școlar trecut. În speranța că în anul acesta nu se vor mai prezenta, pentru înscriere în liceu, elemente ca cele arătate aici, voiam să renunț la publicarea lui. Fiindu-mi înșelată speranța, mă văd nevoit în interesul școlii, să revin asupra hotărârii și să-l dau publicității.

A. B.

Avuți
Bancu

șubrezenia temeliei pe care trebuie să zidească azi profesorul, sunt gata, la orice ocazie, să dea expresie celor mai nefavorabile păreri asupra nivelului instrucției din școala secundară, punând toată vina în cărca corpului didactic dela această școală.

Dovedind această lipsă de pregătire, dovedesc, cred, și primejdia care amenință viitoarea noastră pătură intelectuală, rămânând în inferioritate față de clasa intelectuală a neamurilor conlocuitoare, ale căror școale, având suficienți și probați învățători, funcționează mai cu spor decât ale noastre.

Constatările mele privesc numai cunoștințele de *limba românească*, fiindcă, din cele ce voi arată la această materie, poate oricine să conchidă și asupra cunoștințelor dobândite, în cei patru ani de curs primar, la celelalte obiecte de învățământ.

Și, deși programa școlii primare m'ar îndreptăți să cer dela absolvenții acestei școale cunoașterea părților de propozițiune și de vorbire, distingerea unei lucrări prezente de alta trecută sau viitoare, deosebirea singularului de plural, noțiunea celor trei persoane etc., de care covârșitoarea majoritate a elevilor n'are idee, — mă voiu mărgini la lucruri mult mai elementare, ca: cunoașterea literelor și a sunetelor pe care le reprezintă, distingerea deolaltă, în scris, a celor mai obicnuite cuvinte, despărțirea cuvintelor în silabe, întrebuițarea literelor mari etc.

Dupăce am fost deplin orientat asupra pregătirii aduse de elevi din școala primară, prima lucrare în scris, pe care le-am dat-o, a fost *copierea*, din carte, a poezioarei lui Coșbuc «Drapelul», — o poezioară de 4 strofe de câte 4 versuri scurte. Trebuie să adaog că copierea s'a făcut numai *dupăce* poezia a fost citită și explicată de mine, apoi recetită de mai mulțiori de elevi, memorizată și declamată.

O mai ușoară lucrare cred că nu li se putea da. Și care a fost rezultatul? Din 41 lucrări au fost clasificate cu nota *foarte bine*: 5, cu *bine*: 7, cu *bine-suf.*: 3, cu *suficient*: 3, cu *suf.-insuf.*: 7, cu *insuficient*: 13.

Eram dezolat. Văzui că aici nu mai poate fi vorba de tratarea materiei de cl. I de liceu, ci, în multe cazuri, de cea din cl. I primară. Mă conformai deci împrejurărilor. Trebuia să mă

gândesc însă și la lucrarea a II-a și desperam când mă gândiam la ea. Ce-am făcut, ca să pot nădăjdui o lucrare mai bunicică ca cea dintâiu? Am obligat pe fiecare elev să-și cumpere un caiet mai voluminos, în care aveă să scrie pe fiecare oră de română, după dictarea altui băiat, câte 10 șire.

Aceste dictate aveau să fie controlate apoi, cu cartea, de cei care le-au scris, greșelile trebuiau subliniate și îndreptate la margine. Fiecare lecție aveă să mai fie controlată odată de un coleg al elevului, care coleg îmi raportă în fiecare oră, dacă s'au subliniat și îndreptat toate greșelile sau ba.

Al treilea control îl făceam eu, — nu la toți, firește, fiindcă nu aveam vreme.

Aceste dictate de câte 10 șire s'au făcut anul întreg și aveau de scop: obicinuirea elevilor cu forma cuvintelor și cu transcrierea lor după rostire.

Pentru lucrarea a doua, care urmă să se facă la o lună după cea dintâiu, având dureroasa experiență a acesteia, am procedat în felul următor: În locul celor 10 șire de dictat, fiecare elev a trebuit să scrie pe o oră, din memorie, rugăciunea *Tatăl nostru*, având totodată să și sublinieze și îndrepteze la margine greșelile făcute.

«Greșelile, le-am spus, nu vor fi considerate, la noiare, decât dacă nu sunt îndreptate. Notă rea vor căpăta numai cei care nu-și vor fi corectat greșelile».

Scopul meu eră să-i desbar de greșelile pe care le fac. Am mai adăogat deci: «Cei care vor copia rugăciunea din carte, nu-și vor putea da seamă de greșelile pe care le-ar face, scriind-o fără carte, și interesul fiecăruia e să-și cunoască aceste greșeli ca să se știe ferl de ele. Copiind-o din carte, nu mă veți înșelă așadar pe mine, ci vă înșelați pe voi înșivă. Scrieți deci rugăciunea din memorie și îndreptați-vă apoi greșelile cu ajutorul cărții».

Că elevii m'au înțeles și s'au conformat dorinței mele, m'am convins din multele greșeli, pe cari le-am observat îndreptate la marginea caietelor.

Într'o oră următoare le-am dat apoi ca lucrare lunară — neîncumetându-mă să le dau altă lucrare — *aceeași rugăciune*, spunându-le elevilor: «Băgați bine de seamă, să nu mai

faceți și acum greșelile, pe care le-ați făcut când ați scris rugăciunea acasă».

Fețele elevilor s'au înseninat de bucurie, că au căpătat o teză atât de ușoară.

Cetiam din fața fiecăruia convingerea, că pe lucrarea aceasta va lua nota cea mai bună.

Și rezultatul?... *Foarte bine: 2, bine: 6, bine-suf.: 2, suficient: 5, suf. insuf.: 11, insuficient: 13* înși.

Și, fiindcă e de interes să se vadă cum își însușesc copiii, în școala primară, rugăciunile, — iată și specimene din această lucrare:

Tatăl nostru: Tatăl nostru

carele ești în cer: care le ești, carel ești, în Cer, în cerurii (2),¹ Incerurii, în Ceriuri, în ceri, ân, carele ștince-ri.

sfințească-se: sfințească, sfințască (5), sfincească, sfințeascase, sfințească'să, sfințeascăte, sfințeascăse.

numele Tău: Numeletău, numeletău (2).

vie împărăția Ta: Vien părăția ta (2), vien Părăția ta, în părăția (3), fie Imp. ta, fie 'n părăția ta, fien în părăția ta, vie 'n părăția Ta.

fie voia Ta: fi'en voia ta, facășă (2), vie voia ta, voiatta, în voia Ta, vien voea ta, vină voia ta, fien în voia ta, fie în voiata.

precum în cer: în cerurii, în ceri (5), Incer, precumâ în cerui.

așa și pe pământ: așa, așa, pepământ, prepământ.

Pâinea noastră: Pânia, Pâinea noast.

cea de toate zilele: ceade toate, cede-toate zi lele, cea spre ființă, cia...

dă-ne-o: dănio, dăneo (5), dăne'o (2), dăne (3), dăn-o, dăne-o, dă-neo.

nouă astăzi: noă (3), astăz (2), nouo (2), noauă, noo, nau.

Și ne iartă: Șine (3), iart, neiartă (3).

greșalele noastre: grișalele noaste (2), greșicile noastre.

precum iertăm și noi greșițlor noștri: greșițele, noști.

Și nu ne duce: nuneduce (2), numeduse.

pre hol în ispită: prenoi (5), ispipă, înispită (3), în ispit.

ci ne mântuește: ne mântueștene, cine mântuește (4), și ne mântuești, nemtuește, cine mântuiește.

¹ Cifra din paranteză arată numărul elevilor care au scris la fel.

de cel rău: de ce-l rău (2), de cerău, decerău.

Unul termină așa: Cata este împărăcia și puterea Amin.
Ș. a. m. d.

Iată acum și 4 modele întregi:

I.

Tatăl nostru carele ștince-ri sfințească numele tău fien în voia ta fien în părăția ta pre cum în ceri așa și pe pământ. pâinea noastră cea de toate zilele dăneo nouă astăzi și ne iartă grișalele noastre pre cum ertăm și noi greșiților noști și nu ne duce pre noi înispită și ne mântueșt de cerău amin. (G. Birt).

II.

Tatăl nostru carele ești în. Cer sfințească-să. Numele tău vien Părăția ta vien voea ta pre cum în cer așa și pre pământ pâinea noastră cea de toate zilele dăneo nouă astăzi și neiartă no. duce. (Tr. Moașa).

III.

Tatăl nostru carele esti încerurii sfintească numele Tău. Vină împărăția Ta, fie voia Ta. Precum în cer asea și pepământ. Pâinea noastră cea detoatezilel dăneo no-ă astăz și nuneduce prenoi în ispită și ne mântueștene de cel rău. (I. Ardelean).

IV.

Tatăl nostru carele ești în ceruri sfincescă numele Tău vie în părăția Ta fie voia Tat precum în cer așa și prepământ. Pâne-a noastră ceade toate zilele dă-ne-o noă astăzi și ne iartă noo greșelele noastre și nuneduse întroispită. Cata este împărăcia și putera Amin. (A. Gămulea).

Lucrurile următoare au fost: dictate (texte f. ușoare) «Descrierea găinii» (materie tratată la ist. nat.) «Hoții și măgarul» (o istorioară cetită și povestită în clasă).

Iată și oglinda acestora.

1. Confundarea literelor:

m pt. *n* și *n* pt. *m*: dușinamilor (pt. dușmanilor), să *nă* urmație (să mă urmați) *Radu*. Intre *moi*, țimem, *imvoiră* (I. Rucărean); *s'aven*, *îmcăpură*, ne *baten* nune (Zărnovean);

v pt. *f*: vor *vi*, va *vi* pus, *verestele* (Renghea), *vața* (Curcubătă), *povtă* (D. Manu);

f pt. *v*: *fa* fi pus, bine *cufânta* (= binecuvânta), *fața foastră*
(D. Manu);

ci pt. *chi*: ureicile (Ardelean);

chi pt. *ci*: pichioarele (Căpățină V.);

ge, gi pt. *ghi*: *geare, giara* (Căpățină);

cghi pt. *ghi*: unghi (unghii) (I. Maelat);

ghi pt. *chl*: urechile (G. Zichil);

ci pt. *ti*: ațeșcia (G. Roman);

u pt. *o*: *lucul dinților* (Ardelean);

c pt. *ci*: *voinic* (= *voinici*) Murășan; *picoarele* (Zichil),
ocul, picoarele (Ticușan), *ochi mic* (Ardelean);

o pt. *ă*: *luom*;

oa pt. *a*: *li voa (va) bine cuvânta* (Murășan);

t pt. *d*: *fintcă, privinto* (Renghea);

z pt. *j*: *grize (z), vitezi lor* (Potcoavă);

ze pt. *ge, je*: *merze, grizie* (= *grije*) Gămulea;

c pt. *g*: *crije* (Meiu), *crăunțe* (Radu);

ge pt. *je*: *grige, vitegilor* (Gămulea);

d pt. *t*: *hohod* (Zichil), *badjocuriță* (Curcubătă), *ne'nfrundă*
(G. Gal);

d pt. *g*: *merdând, se strând la un loc* (Renghea);

b pt. *t*: *breabă* (C. Renghea);

p pt. *b*: *paji de seamă* (pt. bagi);

ce pt. *țe, ci* pt. *ti*: *sfincescăsă, împărăcia* (2), *bărbăcie, copci*
(= *copți*) Gămulea;

si (s) pt. *fi*: *soldasilor, vedes, fasa, să nu aves, o visă de*
struguri;

si pt. *ci*: *căsi* (2) = *căci* (Gămulea);

v pt. *c*: *vajocuriță* (I. Burete);

ce pt. *se*: *ce uită cu dispres* (Gămulea);

o pt. *oa*: *picioare* (Radu);

și pt. *ș*: *dușiman, nișite, ațeșitia, strașinic, trăeșite, noșitrii*
(Căpățină, N. Spărchez, Radu etc.);

Apoi, e generală scrierea diftongului *ea* cu *ia*: *cădia, vulpia, pria* (= *prea*), *șediă, driapta, â* la începutul cuvântului:
ân, ântriagă, âncărcată, âncepură etc.

2. Incapabilitatea de a deosebi cuvintele unul de altul:

Numele lor *vafi* pus, *șaradntriagă, livor bine cuvântă, se*
ân vârti. *Vulpia* spre a nu fi *batjocuriță de păsărise* (pt. *păsări*

se) uita cu dispreț *lapăsăr*, *num trebuie* (pt. nu-mi trebuie), *numaț la găsit* (pt. nu l-a mai g.), (Radu);

cubărbășle, sănuaveți, vorcădeă, li *vorbine* cuvânta, vișa era *în cărcată*, *arfiavut*, se *în vârti preasus, spe* (pt. spre) a *nufi* batjocorită de *paserii*, *num* (4) *tebuie, casă* scurme pământu (Ardelean);

Pel Romanilor drapel (pt. pe al), *cascăpată* de ocări (copiare), *înaint* de *aporni, șivii torul, sănu aveți, vorfi aleși* lui Dzeu (Murășan); în rândul *viteji lor țări, a tuncî, cunsă-l înpartă?* (pt. cum să-l împ.) (G. Boeriu);

ân treagă, num-i trebuie (Renghea); spre *afi* rușinată, banii pe *careii* capătă (Moașa);

în nainte de *aporni* (4) *trebuie sălelom dupămine* (D. Mailat); *sămă* urmați, în rândul *viteji lor*, se *în vârti* asupra *une i* redute (Dan, Manu, Curcubătă), *în covoiat, de-te* peste o vișă (Curcubătă, Gal), *ace-i* (Dan);

pe *urmata* (2), *îndreapta*, dea ceia (I. Mailat) *vede-ți, ave-ți* (Ciocoiu), *arfi* avut, crăcile *unu-i pomn* (2) (Manu T.); *înfruntea* (2), *sămă urmaț, vafi* pus, înainte *dea porni* (Pușcaș) *vafii* (2) (Navrea), *stetă-u, unu-i pom, n'um* trebuie (Rucărean); înainte de *aporni în treagă, de-cl* (Zârnovean); *dupămine în ce pură* spre a *nufi* badjocurită, *Urechile lsunt* (pt. li sunt) sub *ochii*, *Ochii l* sunt mici, *unu-l, zi-se, vofii* (pt. vor fi) *aleși* (pt. aleșii) lui Dzeu (Navrea) să *mă nce cră cile, în cepură, nedă, din tre* (N. Manu); *mă-nance, n'a ude* (I. Burete); *săle lom, cael, vorfi, că ci vorbine* cuvânta (N. Spărchez), *în târiturile în treagă* (G. Zichil), se dădu *îmborbă* (pt. în vorbă) cu el; *după ceți* (3) (pt. după ce-ți) vei fi odihni caul; deundești? Ai vreotreabă? Să *vi lapalat; încaput* lui, *mădușmanilor* (pt. mâna dușmanilor) I. Mailat.

3. Construcții imposibile.

Porni asupra *un redutei* (dictat. Ardelean), asupra *unei rădutei* (dict. Murășan). Ea (găina) are *ciocul* puțin *în covolate și groase* (D. Mailat). *Unul ziceau* să-l vândă și banii ce *iau căpăta* să-l împartă (Avrigeanu).

4. **Cuvinte schimonosite** (2—3 provincialisme). *ipota* (pt. pipota), *târhari* (pt. tâlhari) săl *îndă* (pt. vândă) Ardelean; *pohot* (pt. hohot) Birj; *houăt tot* (pt. hohot) Meiu; *rușnată* (pt. rușinată) Gămulea; *louom* (Gal); *aghetiv* (pt. adjectiv) *porni* (Ardelean); *lupbtă* (pt. luptă) I. Mailat; *fintcă* (Renghea), *finică* (Ardelean), *finindcă* (T. Manu), sau *dunat* (pt. adunat); *terabă* (pt. treabă) (Potcoavă). etc.

5. Verbele, la pers. a doua din prez. plural se termină numai în ț. Analizaț (Ardelean), să mă urmaț (G. Boeriu), vedeț (2) (Renghea) aveț (2) (Birt) etc.

6. Lipsa lui *i* la substantivele cari fac pluralul în *i*. Niște *paser*, transformete în *arip*, pentru *pover* (Ardelean); Murășan scrie și adj. *rotunz* (pt. rotunzi).

Și invers: *i* la singular. Un hoți (Potcoavă).

7. Alte exemple de eliminarea sau întrebuițarea greșită a lui *i*.

aceii (pt. acei), vitorul țări, cu strugurii coptii, vind pefuriși (pt. viind, venind) Ardelean; al țări nume, Copi!..., dinjos de ochii (Murășan), vor fii aleși lu Dzeu, vor fii puși (Necșoiu), unghi ascuțite, așezate sub ochii hoți și măgarul (pt. hoții și m.) Renghea; Un hoț venii (Moașa), le vorbii (el) pentru *poverii*, sării (3) (el), pene cenuși (2), doi hoții (3), decii (pt. deci), poate răcail bine (Gămulea), vor fi aleși lu Dzeu (2), ochi sunt mici, penele roși cenuși (Gal), struguri aceștia sunt acrii (Cârstocea) și (pt. și) I. Mailat; sub ochii (pt. ochi); urmasilor noștri, vor fi (pt. vor), din mâna dușmanilor (Dan); câți au fost părtaș ocări (pt. părtași ocării) I. Mailat, ceilalți (Renghea).

8. Despărțirea cuvintelor în silabe.

Strugu-ri copti, aju-nse, pasă-ri (G. Boer), astă-zi (Renghea), ar fi avu-t, se învâr-ti, fi-ncă, încep-ură, celalal-t (Moașa); soldațilo-r, bă-rbăție (D. Mailat), încă-rcată, vu-lpea, iert-ăm, me-rgre, urm-aș, bine cuv-ânta, au pleca-t (Birt).

Tot așa despart cuvintele și: Gămulea, Gal, Cârstocea, Dan, I. Mailat, Pușcaș, Navrea, Roman, Mercheșan (m-âna, min-e, urmaș-ii) etc. Abia sunt doi-trei inși în toată clasa care despart corect cuvintele.

9. Sunt apoi elevi care încep rândul cu virgulă sau punct și virgulă ca (Radu N.) *cu punct* (ca Moașa), sau pun la sfârșitul rândului semnele citării.

Alții nu știu face deosebire între semnul exclamării și cel al întrebării (ca Avrigeanu etc.). La sfârșitul propozițiilor interogative pun semnul exclamării, iar la sfârșitul celor exclamative semnul întrebării.

10. Mulți nu știu când să întrebuițeze literile mari. Elevul Birt întrebuițează după punct numai litere mici. Alții scriu alandala, fără nici o busolă de orientare.

Un Căpitan le vorbi (Murășan, Moașă), *La mărășești* (Curcubătă), le vorbi Soldaților (Moașă). Titlul lucrării scris cu inițiale mici (Murășan). Conjuncția *ca*, la mijlocul frazei, scrisă cu literă mare. Găina este o pasăre Domestică (I. Mailat), în Cer (Manu), Iudovic etc.

Nu mai vorbim de:

a) lipsa de acord a subiectului cu predicatul (struguri era pria sus, doi hoți a furat (2), hoți a ajuns la ceartă, pe când se certa ei. Ei nu știa; când s'a împăcat ei; unul ziceau. Al treilea hoț au venit și leau furat măgaru. Un căpitani etc. etc. (Renghea, Gal, Cârstocea, T. Manu, Avrigeanu, V. Căpățină, A. Navrea etc.);

b) sau de lipsa articolului: *unu* (4) zicea, *dușmanu*, *pământu*, *neamz* etc.;

c) sau de neîntrebuințarea apostrofului: *nare*, sau *apucat*, *na voit*, *nau știut* etc.;

d) sau de cuvinte din care lipsesc litere sau silabe întregi: *câmul* (pt. *câmpul*), *întărituril(e)*, *fru(n)tea*, *urm(a)ți*, *bine cuv(ân)ta*, *rușin(a)tă*, *n(e)nfru(n)ta*, *ieș(i)nd*, *p(e)ste* etc. etc. Sunt surprinzător de multe, aproape la fiecare elev;

e) sau de dezorientarea completă în recunoașterea formelor scurte ale pronumelui personal: *săl* *împartă*, *săi* *împartă* (Radu); *nui* *ajunse*, *lea* *furat* (I. Maelat); *num* *trebuie*, *privindo*, *dăne* etc. etc.;

f) sau de scrierea greșită a unor cuvinte ca: *supstantiv*, *subect*, *ajectiv*, *iea* (pt. *ea*), *înpărășiea*, *uouă* (pt. *ouă*) ș. a. m. d.

Dacăș sta să adun și greșelile de sub a) — f) mi-ar trebui, pentru înșirarea lor, un întreg număr al revistei «Transilvania».

Iată acum și tabloul notelor obținute, la diferitele lucrări, de cei 41 elevi ai acestei clase:

	foarte bine	foarte bine bine	bine	bine suf.	suf.	suf. insuf.	insuficient
La lucr. I:	5	—	7	3	3	7	13 (3 absenți)
" " II:	2	—	6	2	5	11	13 (2 ")
" " III:	—	3	3	4	2	10	18 (1 ")
" " IV:	2	3	3	3	1	15	13 (1 ")

Raportul între note, la lucrările V—IX, s'a mai îmbunătățit puțin, în urma zilnicelor deprinderi în scris, făcute acasă și în clasă.

Din cele de mai sus se desprinde pentru oricine concluzia clară: pânăce școala secundară nu va primi din școala primară elemente suficient pregătite, instrucția în școlile secundare nu poate atinge nivelul dorit.

Cât timp profesorul va trebui să-și învețe elevii *cititul și scrisul* (înțeleg lucrurile elementare relevate mai sus) școala secundară va tânji, fiindcă nu va putea face față obligamentelor pe care i le impune programa analitică.

Vor trebui luate deci, cu prețul oricăror jertfe, măsuri de îndreptare.

Prima măsură: — supunerea elevilor, care vreau să intre în școala secundară, la un examen de admitere — s'a luat. Și e bună. Nu e însă suficientă. Se strecoară încă în liceu, cu tot examenul de admitere, multe elemente nevrednice de a intra în el. Cauza: s'ar despopula liceele, dacă s'ar face aceste examene cu toată rigoarea cuvenită. Altă cauză: elevul neprimisit la un liceu, trece la alt liceu, care, pentru a-și dovedi dreptul la existență, îl primește.

Măsurile vor trebui luate așadar și la bază, în școala primară.

Iată câteva din măsurile pe care le cred, în împrejurările de azi, indispensabile, pentru a putea ajunge la normal. Unele privesc numai școala primară, altele pe cea secundară, — fiindcă și aici sunt necazuri, — și, câteva, pe amândouă.

1. Să se sporească numărul învățătorilor. Și fiindcă aceasta nu se poate face de azi pe mâne, să se recheme în învățământ toți învățătorii capabili, care și-au părăsit postul din cauza imposibilității de a face față greutăților vieții cu salariul ce-l primiau.

Reveniți, să li se asigure o existență demnă de slujba pe care o împlinesc și de rolul pe care-l au.

2. Mai mult interes și solitudine din partea autorităților pentru necazurile membrilor corpului didactic și pentru lipsurile școlii.

3. Sporindu-se numărul învățătorilor, să se reducă numărul elevilor la maximum 40 de elevi de clasă.

4. Să se decreteze imposibilitatea mobilizării, *în timp de pace*, a vre-unui membru al corpului didactic, în lipsa că-

ruia școala la care e angajat n'ar mai putea funcționa regulat.¹

În fosta Ungarie, nu în timp de pace, dar nici în vremea războiului ultim, școalele n'au încetat de a funcționa. La fiecare școală s'au lăsat atâtea puteri didactice, câte erau necesare ca să poată funcționa nestânjenită. Așa fac toate statele care știu prețul școala!

5. Să înceteze nesiguranța în care ne găsim azi relativ la începerea și la terminarea anului școlar.

Școala să înceapă la 1 Septembrie și să se încheie la sfârșitul lui Iunie. Așa a fost mai de mult rânduiala în școalele Ardealului și așa e și azi în școalele minorităților. Și e bine așa. E bine și pentru instrucție, bine și pentru părinți, care vor fi scutiți, în cazul acesta, de atâtea cheltuieli zadarnice, știind când să-și aducă copiii la școală și când să vină să și-i ducă acasă.

Cu sistemul de azi — în fiecare an alte termene pentru începerea și terminarea școalei, ba în anul acesta s'a modificat de trei ori termenul anunțat — ne-am făcut de râs.

Străinii își vedeau de școală, când noi nici nu știam încă sigur, când vom începe-o.

6. Școala să fie desrobită de jugul partidelor politice. Directorii, revizorii, inspectorii școlari să nu fie numiți, ci aleși dintre cei mai capabili, dintre cei mai pregătiți membri ai corpului didactic. Cât timp aceștia vor fi exponenții și miluiții partidelor politice, progres în școală nu se va putea realiza, fiindcă toate secăturile — care nu se pot menține în învățământ decât prin tămâieri, lingușiri și spinare încovoiată — vor huzuri, iar oamenii de ispravă, care vor avea alte convingeri politice decât ale șefilor, vor lua lumea în cap, din cauza și-canelor ce li se fac, sau în cazul cel mai bun, se vor desgusta de toată cariera.

¹ Amintesc această măsură ca necesară, fiindcă am întâlnit, nu de mult, un învățător, fost elev al meu, care, fiind mobilizat, a trebuit să închidă școala și să trimită elevii acasă, deoarece e singurul învățător în sat.

Întrebăm acum: S'ar fi simțit lipsa acestui învățător și a celor de condiția lui într'un regiment cu efectivul de războiu? Stă în raport slujba pe care o face la regiment cu slujba pe care ar fi făcut-o în școală?

E o sfidare a tuturor principiilor de progres săltarea în posturi școlare de conducere a unor oameni care nu s'au distins decât doar ca agenți electorali.¹

7. Să înceteze permutările dictate nu de *interes de serviciu*, cum se pretextează, ci de urâte interese de partid, care în loc să îmbunătățească o situație, o înrăutățesc, exasperând și disgustând și pe cei mai buni patrioți, și pe cei mai devotați oameni ai școlii.

8. Să înceteze înființarea de licee nouă câtă vreme nu avem forțele didactice necesare. Avem destule năcazuri cu cele existente, să nu ni le mai sporim.

A înființa licee nouă, în condițiile de azi, înseamnă a îngroșa rândurile semidoctilor.

9. Elevii nerepremiți la o școală să nu poată fi primiți la altă școală similară din același oraș.

Acești elevi, prin lipsa de respect ce o arată, drept răsunare, foștilor săi profesori dela liceul din care au fost îndepărtați, numai chiag sănătos nu pot fi în sânul tineretului școlar.

10. Să înceteze și detașerile și concediile acordate, ca *hatâruri*, «alor noștri».

11. Să se pună capăt mercantilizării orelor de lecții, fixându-se maximul de ore pe care-l poate avea cineva.

12. Să se decreteze *incompatibilitatea* deținerii unei catedre cât timp faci parte din baroul avocațial și profesezi avocatura. Ce ispravă poate să facă în școală un avocat tot cu ceasul în mână, ca să nu scape terminul fixat pentru desbaterea cutărui proces și cu gândul la pledoaria pe care va trebui s'o țină, poate chiar în ora următoare, înaintea curții cu juri?

13. Să se decreteze *inadmisibilitatea* deținerii a două catedre, în caz că titularul nu-și ține el însuși lecțiile, căutând să speculeze școala prin angajare de suplinitori.

14. Realizate odată toate aceste măsuri, să se procedeze, *din partea unor inspectori bine pregătiți și în afară de partidele*

¹ Așteptăm dela dl Dr. Angelescu, actualul ministru al instrucțiunii publice, care a dat dovezi de un cald și viu interes pentru cauza școlară, ca, cu ocaziunea noii reforme a învățământului, înfruntând toate stăruințele «rezoanelor de partid» să pună odată școala la adăpost de aceste *rezoane*, care numai bine nu ne-au adus și nu ne vor aduce.

Va pierde, poate, simpatiile *partidului*, dar va câștiga în schimb recunoștința unui neam întreg.

politice, la o inspectare conștiințioasă a vieții școlare, a felului cum își face datoria fiecare membru al corpului didactic, pe urma căror inspecții să vezi sancțiuni pentru cei neglijenți și păcătoși, dar și un semn de apreciere a muncii istovitoare, de nervi și de suflet, a celor devotați misiunii de educatori și luminători.

De încheiere repet: am căutat să fixez — cu dovezi despre care se poate convinge oricine — o situație care nu mai poate dăinui. Nu e permis să mai dăinuească, în interesul nostru, al tuturor.

Ce urmări poate avea pentru-neamul nostru insuficiența pregătirii generațiilor care se perândă azi pe băncile școalelor, în concurența pe care va trebui să o susținem cu alte neamuri, e ușor de prevăzut.

Vinovați de lacunele de azi ale instrucției se găsesc, firește și în corpul profesorilor, vinovații principali însă nu sunt aici, ci, parte, între acei diriguitori ai școalelor, care nu înțeleg că menajarea și ierarhizarea membrilor corpului didactic nu se poate face după simpatii politice, după interese de partid, — parte, între membrii corpului didactic primar.

Pentru aceștia găsesc însă și scuze, pe care nu le află pentru ceilalți.

Mizeria, cu care au trebuit să lupte acești oameni în primii ani dela unire, i-a silit, pentru a putea agonisi hrana familiei, să-și caute și alte ocupațiuni, ceeace, firește, a mers tot în paguba școalei.

Dar, dacă găsesc scuze pentru lipsa lor dela datorie în acești ani de mizerie și, aș adăoga, de rușine pentru cei care erau la cârma țării, nu pot scuză cu nici un cuvânt notele, nemeritate, date celor care urmau se între în licee și care, evident, nu s'au putut da cu conștiința împăcată.

Dureros e însă faptul, că și azi — patru ani dela unire — vin încă în liceu băieți, absolvenți de patru clase primare, cu certificate bune, fără să cunoască măcar toate literile și fără să fie în stare să cetească un cuvânt, înainte de a-l rupe și a-l bălbăi în silabe. Curat ca pe vremuri în clasa I. primară!

Dar vin și băieți binișor pregătiți. Și, fiindcă nu e cu dreptate ca și numele învățătorilor buni și conștiințioși să sufere pe urma celor păcătoși — pentru a le da celor buni satisfacția

meritată, voiu căută ca, pe viitor, să-i pun aici *cu numele*, și pe unii și pe alții.

Ca măsura aceasta dreaptă să fie însă generală, fac apel la toate școalele secundare, să procedeze la fel, conform constatărilor pe care le vor face la examanele de admitere dela începutul anului școlar.

Osteneala, cu siguranță, nu ne va fi zadarnică.

Axente Banciu.

Zile de toamnă.

<i>Plouă zilnic</i>	<i>Vara plânge</i>
<i>Fără soare.</i>	<i>Prigonită,</i>
<i>Vântul silnic</i>	<i>Scuipând sânge</i>
<i>Mână 'n zare</i>	<i>Bolnăvită,</i>
<i>Psaltii verzilor amvonuri.</i>	<i>Pân' ce moare amărâtă</i>
<i>Stingând cântece și svonuri.</i>	<i>Intr'un colț de gard târâtă.</i>

*Este toamnă!
Vara moare!
Și-și înseamnă
Plângătoare,
Mii morminte pe pământ
Viselor ce nu mai sânt.*

George Ponetti.

Inainte de a te decide la ceva, consultă-ți conștiința, vezi de ce motive ești determinat, dacă întrunești aptitudinile cerute și dacă puterile tale corespund.

Cât timp progresele științei și ale civilizației nu ne aduc decât avantajii materiale, ca: un traiu mai comod prin felul de a locui și a ne alimentă, distracțiile cele mai rafinate, etc.; ele nu ne pot procura fericirea morală, a cărei lipsă o resimțim zilnic, fără a ne dà seama de ceea ce adevărat ne lipsește.

Filozofia ne deșteaptă conștiința, iar perseveranța morală ne-o consolidează.

Gravurile pe lemn ale țăranilor din Nicula, aflate în colecția muzeului etnografic din Cluj.

De G. Oprescu.

În Muzeul etnografic din Cluj, adăpostit în casa lui Mateiu Corvin, arta populară românească, chiar cea din Ardeal, a fost foarte vitreg tratată. Fondat sub auspiciile societății Carpatine acest muzeu trebuia să tindă, și pe tărâmul artistic popular, la facerea dovezii, că cece e mai important în Transilvania se datorește Maghiarilor și numai lor. Alături de frumioase și interesante obiecte săcuești și ungare, abia de găsim câteva lucruri săsești și românești. Iar cele care ne reprezintă pe noi sunt par'că într'adins alese ca să ne compromită: câteva broderii în culori strigătoare; câteva oprege cum am întâlnit aici mai mult la Țigani decât la Români; o cămașă bărbătească din vechiul regat, din cele ce se vindeau, în copilăria mea, prin Câmpulung, băcanilor din București, veniți cu trenul de plăcere la bălcu și atât.

Într'un colț însă se află un dulap cu icoane, zice inscripția, din Nicula. În realitate, cum vom vedea, nu sunt numai icoane, ci și scene din cărți cunoscute poporului, cum ar fi Alexandria, sau simple gravuri decorative. Nicăiri nu ni se spune, că aceste imagini populare ar fi românești. Mulți dintre noi vor fi trecut pe lângă ele cu indiferență, căci acei sfinți naivi, stângaciu reprezentați, «Sfinții cu șase degete ai celor din Nicula», nu atrag cu nimic atenția. Ei însă sunt una din manifestările cele mai neașteptate ale îndemnării artistice a poporului român, foarte prețioase pentru cei cari îi urmăresc cu dragoste dezvoltarea și ca atare, o plăcută satisfacție de ordin național pentru vizitatorii români.

Satul Nicula este nu departe de Gherla, ascuns între dealuri. El n'are nimic care să-l deosebească de celelalte sate românești din aceiaș regiune, afară de o biserică închinată Precestei și de o icoană a acesteia, făcătoare de minuni. Din pricina acestei icoane, în ziua hramului, de Sf. Mărie, are loc un pelerinagiu din toate satele dimprejur, uneori și mai departe, la biserica din Nicula. Locuitorii satului și-au dat seama de tot profitul ce ar putea trage din această împrejurare și în curând au început

să fabrice gravuri pe lemn, reprezentând icoana Fecioarei, ori și alți sfinți, pe care li vindeau pelerinilor.

Gravura pe lemn eră cunoscută de mult. Încă din secolul al XV-lea, dela data apariției ei incontestabile¹ în Europa, s'a bucurat de o mare favoare în popor, urmând în aceasta întotmai ceea ce se întâmplase în Japonia, unde estampa în negru mai întâiu, apoi în culori, a găsit dela început favoarea oamenilor de rând și a fost făcută mai ales în vederea lor.

Viețile sfinților, cărțile de morală populară, almanahurile, bibliile, sunt cu atât mai căutate cu cât oferă alături de text, o «poză» care vorbește tuturilor, chiar neștiutorilor de carte.

Cu descoperirea tiparului acest mijloc relativ ușor și ieftin de a multiplica chipurile se întinsese extraordinar. Dar încredințată unor simplii meseriași, celor care știau tăia în lemn, eră natural ca această artă nouă să nu ofere decât produse de o mai mică valoare artistică. Curând însă artiștii mari se pasionează de ea și o duc la o înflorire care culminează în admirabilele planșe ale lui Dürer, de sigur unul din cei mai mari gravori care au existat vreodată. Dar această ramură a gravurei pe lemn nu ne interesează deocamdată. Ea intră în domeniul artei adevărate, culte, și nu de ea ne vom ocupa aici.

Alături de adevărații artiști lucrând pentru un public cu gustul rafinat, artiști mai neînsemnați, trăind în mijlocul poporului și producând pentru el, continuă a scoate an după an imagini ilustrând vechi legende, vieți ale sfinților, almanahuri, zodii, romane și epopei populare. Până în pragul secolului al XIX-lea, pe vremea revoluției celei mari, aceleași personaje, atitudini și gesturi se perpetuează de ilustrațiile populare, personaje pornite de departe, din evul mediu, schimbându-li-se doar costumele pentru a le conforma modei timpului. Multe din ele au trebuit să pătrundă și la noi fie direct, fie copiate și reproduse în vechile noastre cărți (origina gravurilor din tipăriturile române încă n'a fost studiată) sau numai inspirând pe artistul local.

Revoluția dela 1789 și cu evenimentele care i-au urmat, Napoleon și Imperiul mai ales, dau o viață nouă estampelor

¹ Cf. A. de Loustalot. Les procédés de la gravure. Bibliothèque de l'enseignement des beaux-arts. Paris. Crès.

populare și le răspândesc cu o mare iuțeală. Ateliere se fondează în multe locuri, dar nici unul nu ajunge la renumele celui din Epinal, de unde imagini reprezentând evenimentele cele mai importante se colportează aproape în toată Europa. Dar pe când vechea gravură nu era decât un mic comentariu explicativ al textului, acum textul trece pe planul al doilea și imaginea capătă toată importanța. Alături de chipurile marilor generali, al lui Napoleon însuși, de reprezentarea scenelor mai importante ale

Fig. 1.

Revoluției și Imperiului, vechile subiecte religioase și în legătură cu literatura populară nu dispar cu totul. Într'un chip sau altul țărani români uniți din Nicula le cunosc, fie că ele veneau direct din Apus, fie că erau provenite de mai aproape, din Austria catolică, din Bohemia sau de aiurea. Tehnica nu li se putea părea extrem de grea. Ei cunoșteau deja semnele cu monograma lui Hristos care se imprimau pe prescuri, sau tiparele pentru prăjituri săsești sau ungare, care în fond erau adevărate gravuri în lemn.

Au început deci să fabrice și să vândă acele gravuri pe care reprezentau sfinții cei mai iubiți de poporul român, și pe Fecioara a cărei icoană miraculoasă atrăgea sutele de pelerini. Acei primitivi dar iscușiți țărani români reinventează gravura pe lemn. Pornind dela cea mai primitivă, pe care o găseam în Apus cu totul la început în sec. XV-lea, gravura redând numai conturul lucrurilor, fără nici o umbră, ei trec apoi la faza a doua, ceva mai complicată, în care umbrele sunt reprezentate prin linii mici, paralele, apropiate. Se opresc însă aci fără să ajungă la

Fig. 2.

tehnica caracterizată prin liniile întretăiate, așa numitele «*tailles croisées*», pe care o întrebuițau gravori din Apus în acea vreme. De altfel și în cărțile tipărite în Țara românească acest fel de tehnică este excepțional.

Alături de gravuri pentru poporul mărunt și sărac, meșterii din Nicula se mai îndeletniceau cu zugrăvirea pe sticlă a icoanelor, pentru mușterii mai bogați, doritori de a avea un chip unic, pe seama lor. Despre aceste icoane cu totul remarcabile prin armonia culorilor lor, prin accent, o tendință de tot

modernă la sinteză și la expresie, mă voiu ocupa cu altă ocazie. Pentru azi mă voiu mărgini la gravurile pe lemn. Ele au circulat într'un chip extraordinar, purtate mai întâiu de cei veniți în pelerinagiu, apoi de artiștii creatori înșiși, care își umpleau tolba cu sutele de chipuri și porneau din sat în sat, în tot Ardealul, în Maramurășul vecin, până departe în vechiul regat.

În studiarea lor mă voiu mărgini la cele care se găsesc în colecția muzeului din Cluj, pe care am avut ocazia să le privesc de aproape. De altfel în vizitarea câtorva muzee din Ardeal

Fig. 3.

nu-mi aduc aminte să fi văzut altele, ceia ce arată puțină atenție ce li se dădea¹.

Tot în Cluj se găsesc și trei planșe care serveau la tragerea gravurilor. Câteșitrele au aceleași dimensiuni (aproximativ 40×28 cm.) și sunt tăiate în lungul fibrelor lemnului, așa

¹ Dl director tehnic al Bibliotecii Universității din Cluj, Farcaș Gyalui, posedă și Dsa o colecție de astfel de icoane. Spunându-mi că și Dsa pregătește un studiu asupra acestor gravuri am crezut indiscret să-l rog să mi le arate.

numitul «*bois de fil*» (Fig. 13), adică procedeul tuturor gravurilor în lemn până la sfârșitul secolului al XVIII-a, când încep să apară planșele pe «*bois debout*», adică având tăietura perpendicular pe fibră. Gravura cea mai veche datată poartă anul 1824 (cina cea de Taină, Fig. 9). Este probabil că existau gravuri și înainte de această dată, probabil imediat după Unirea cu biserica Romei. Ele au deci o existență de mai bine de o sută de ani. Au continuat să fie făcute până pe vremea ultimului războiu, cum ne asigură dl secretar al societății carpatine

Fig. 4.

ungare, dl Iuliu Merza din Cluj, care a binevoit a-mi da oarecare lămuriri. După subiect ele se împart în trei categorii: *icoanele*, cele mai numeroase și mai îngrijit lucrute, probabil și cele care se cereau mai mult; *gravuri reprezentând scene din cârți* cunoscute poporului cum ar fi Alexandria (fig. 9); *foi decorative* pentru lipit pe pereți sau pe mobile, în genere păsări (fig. 3 și 4). Nu numai subiectul, dar și tehnica e diferită. Avem gravura stângace, naivă, primitivă, concepută de țaran, desemnată de el și tăiată tot de el (fig. 1 și 2). Avem apoi imitația după o altă gravură sau după o icoană, desemnată mai cu în-

grijire, lucrată nu numai în liniile de contur, cum sunt cele dela Nrul 1 și 2, ci și cu mici linii paralele, pentru umbre, prezentată într'un fel de încadrământ, cum ar fi fig. 6 și 7. Avem în sfârșit gravura copiată direct prin calc după o altă gravură cum ar fi Nr. 12. Găsim aici o știință a compoziției, a grupării personagiilor, o siguranță în desenul mișcărilor, care nu puteau fi a țăranilor din Nicula.

Interesantă mi-se pare de asemenea fig. 11 în care artistul țăran a fost preocupat în primul rând de a redă impresia cu-

Fig. 5.

loarei, de a reproduce, probabil, icoana zugrăvită ce aveă înaintea ochilor, ceea ce a și reușit să facă, parte accentuând liniile, făcându-le de un frumos negru, intens, aproape catifelat, parte revenind cu culoare după ce gravura eră dejă trasă. Culoarea întrebuițată în acest scop este dizolvată în apă și are, nu știu dacă dela început sau numai prin alterare, o nuanță violetă bătând în cenușiu. De altfel cele mai multe gravuri poartă urme de această culoare. Nemulțumiți de a vedea atâta spațiu alb între figura principală și marginea ei îl umpleă cu

trăsături de pensulă, cam la întâmplare, uneori formând semnul # pe care îl găsim foarte des pe ulcelele din Ardeal, și care în ceramică nu se știe de e un simplu ornament, un semn de fabrică, de serie sau de meșter. Din colecția din Cluj compusă din 20 de bucăți, voiu descrie ca mai caracteristice pe următoarele: *Fig. 1* într'un cadru compus dintr'o linie șerpuită și două linii drepte este reprezentat «*Sfântul proroc Ilie*», popularul domn al cerului, împărțitorul tunetelor și fulgerelor. Sus, în stânga, se văd nori de furtună, în dreapta dela un fel de

Fig. 6.

ferastră încunjurată de asemenea de nori, privește un sfânt tinăr. Pe cer se văd stele. Carul Sfântului Ilie tras de cai aripați plutește peste o ghirlandă de nori. Pe pământ un peisagiu arid și accidental cu câți-va pomi schematic făcuți. Câteva pete de culoare răspândite cam pretutindeni. Totul este naiv și stângaci executat, totuș foarte simpatic.

Fig. 2 este de acelaș stil, aproape de aceeaș mână. Imagina principală este formată de *Adam și Eva* de o parte și alta a copacului cunoștinței binelui și a răului, în jurul căruia se înco-

lăcește șarpele fatal. Acest tablou este închis într'un medalion în forma unui lanț. Deasupra se văd: în mijloc Dumnezeu Tatăl, înconjurat de nori și alte stele, în dreapta luna și în stânga soarele. Jos e figurat pământul. În mijloc un grup, pe care nu mi-l pot explica, reprezentând o femeie care caută în cap unui om, la dreapta și la stânga câte un pește, așezați simetric. Jos în stânga este inscripția: «icoan cherștin»[sic] iar în dreapta numele artistului «Pop Onisif[or]». Gravura a fost colorată cu mâna. Intre ornamentele colorate se disting cele patru linii pa-

Fig. 7.

rarele două câte două care se întretae perpendicular # pe care le-am întâlnit la oale.

Fig. 3. Într'un cadru compus din două linii drepte și un fel de linie dințată este reprezentat *un cocoș*. Înaintea lui se află un copac în genul celor care sunt creștați pe obiectele de lemn și porțile Săcuilor. La spate un alt copac. Estampa este datată 1859 și iscălită de *Andrei Man*. Poartă urme de culoare.

Fig. 4 Reprezintă într'un cadru simplu două registre: unul superior cu un capac în mijloc și două paseri la dreapta și la

stânga, altul inferior cu acelaș subiect. În colțurile de sus sânt făcute fructe și frunze. Cele din registru inferior poartă cuvântul «anu» și data 1883. Desenul și execuția au ceva primitiv, sânt evident fructul observației artistului țaran. E de remarcat că stilul amintește foarte mult ornamentele de pe cămile decorate cu paseri și flori, așa de frecvente în Ardeal.

Și această gravură are urme de culoare.

Fig. 5. Reprezintă *pe Sftul Gheorghe*, omorătorul bălaurului, salvatorul fetei de împărat. El poartă coif cu pene, cămașe de

Fig. 8.

zale peste care flutură mantie, și ține în mână o suliță care se termină cu o cruce. În colț, în dreapta, un cadru mic în care se văd o împărăteasă și un împărat. Icoana poartă inscripția: «*Sau făcut prin Andrei Man*» (acelaș care gravase și cocoșul) anu 1861. Există urme de culoare.

Fig. 6. Într'un cadru îngrijit în care sânt reprezentate stilizat frunze de acant, se văd *Sfinții Impărați Costantin și Elena*, ținând crucea pe care a murit Mântuitorul. Ei sânt îmbrăcați în bogate vestminte și poartă coroana imperială. În col-

țuri capete de îngeri pe un fond de nori. Inscricția cu numele Sfinților în acelaș timp în românește și în ungurește, este foarte interesantă căci ne arată că printre cumpărători se găseau uneori și Unguri.

Are urme de culoare.

Fig. 7. Intr'un frumos cadru se vede *Sfântul Haralambie* învingătorul diavolului, sfânt care se bucură, cu sfântul Nicolae dimpreună, de o mare favoare în biserica orientală. La stânga, sus, un nor din care iese o mână purtătoare de raze; în dreapta

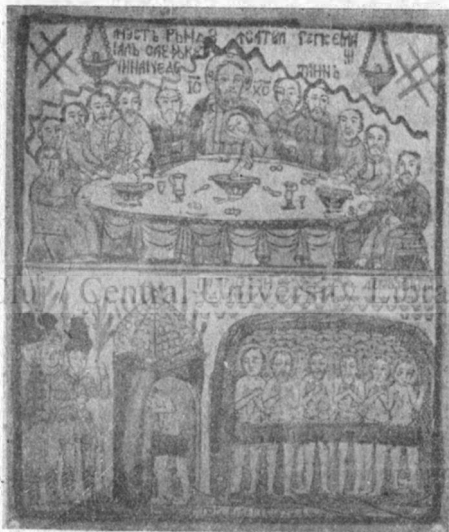

Fig. 9.

o tăbliță cu o rugăciune. În stânga o altă tăbliță cu explicația: «*Sfinția sa au fost creștinilor preut și pre deavolu îl răpiră și crezură toți în Domnu Nostru Is[us] Ch[ristos]*». În mijloc, în tr'un peisagiu având la orizont ziduri și biserici, este reprezentat Sfântul Haralambie în ornate, ținând în mână o carte pe care stă scris: «*Ivanghelesitului mucenicului nostru*», și călcând cu piciorul peste diavolul. Jos se poate ceti inscripția: «*Intr'această lună Februarie în pomenire sfântului Haralambie în zilele împăratului Sevir și Luchian Ghemionul. 1840. Nechilă Morariu*». Se văd urme de culoare.

Fig. 8. Într'o arcadă formând firidă este reprezentat *Sfântul Nicolae*, purtând mitră în cap, cârje în mână și bogate vestimente episcopale. Coloanele care susțin arcul la dreapta și la stânga amintesc pe cele din bisericile noastre. Poartă urme de culoare.

Fig. 9. Este una din cele mai însemnate, căci are cea mai veche dată, anul 1824, și numele gravurului, *Pop Gheorghie*. Gravura este împărțită în două registre: cel superior reprezentând *Cina cea de taină* și adaugând că «*această rânduială s'au făcut în satul Ghepsemani*», cel de jos cei *patruzeci de muce-*

Fig. 10.

nici, deasupra cărora plutesc cununile martiriului. În stânga se văd soldați a căror uniformă amintește, în privința coifului, pe cea germană a soldaților lui Frideric II.

Are urme de culoare și acelaș semn pe care l-am aflat și la fig. 2.¹

Fig. 10. Este deasemenea foarte însemnată. Ea reprezintă două *scene din Alexandria*, de sigur cartea cea mai citită

¹ Numele lui Pop Gheorghie se mai găsește în colecția muzeului din Cluj și pe o altă estampă, reprezentând pe cei patru evangheliști.

la poporul nostru. Este împărțită tot în două registre, ca și fig. 9, și pare, după uniforma soldaților macedoni, făcută de aceeași mână. Primul registru ne înfățișază omorîrea lui Poriu împărat, cel de al doilea pe «*Impărăteasa lui Poriu Clelemn[e]ștea*» la cadavrul bărbatului său. Ca personajii accesorii vedem sus, soldați indieni, ai căror pantaloni seamănă cu ai soldaților unguri, iar jos pe «*Popii dela India*» și soldați macedoneni. Jos este în stînga o inscripție ștearsă, iar în mijloc una latinească.

Fig. 11.

După stil această gravură, cum și cea precedentă, par cele mai vechi. N'a fost colorată.

Fig. 11. Reprezintă *Botezul Mântuitorului*, la dreapta și la stînga căruia se găsesc «*Herovimi și Serafimi*», alături de Ioan Botezătorul. Un heruvim ține în mână sfântul potir, iar un serafim o pânză pe care se va șterge Hristos. În mijloc, dintr'un nor, se coboară Sfântul Duh sub formă de porumbel. Iordanul este foarte ciudat conceput ca o stradă în mijlocul căreia este un spațiu rotund, liber. Este colorat cu mâna.

Fig. 12 și ultima înfățișază *Adorarea Magilor și a Ciobanilor*. Sus în cer, plutind pe nori, îngerii cântă și desfășoară o bandă pe care este scris în slavona bisericească: «Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bună voire».¹

Această gravură este decalcată de pe o alta occidentală, din care cauză mi-se pare mai puțin importantă decât cele anterioare.

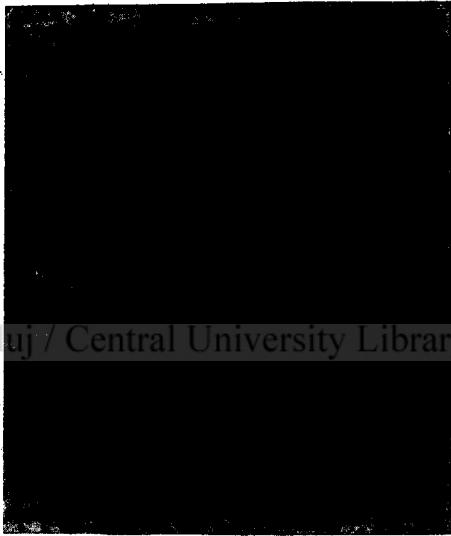

Fig. 12.

Fig. 13. Reprezintă una din cele 3 plăci de lemn din colecția muzeului Clujan.

Am crezut necesar să atrag atenția, în câteva cuvinte, asupra acestor produse dintr'un domeniu al artei populare române în care nici o altă regiune nu s'a manifestat. Exemplarele reproduse ne dau puțința să fixăm câteva nume de măiestrii și câteva date sigure și să afirmăm că aceste gravuri erau

¹ Domnul profesor Iosif Popovici dela universitatea din Cluj a binevoit să-mi facă această traducere și să-mi spună că limba este cea rusească bisericească.

opera exclusivă a locuitorilor români din Nicula, sat în care străini aproape nu există. Sentimentul artistic al locuitorilor a fost ațâțat de vecinătatea sanctuarului făcător de minuni. Cercetări ulterioare vor putea determina cu siguranță începutul pe

Fig. 13.

care noi îl bănuim imediat după Unirea cu Roma și influențele ce a putut suferi această artă. Scopul meu a fost numai să atrag atenția asupra unui produs românesc, despre care, după știrea mea, nimeni nu s'a ocupat până acum.

Sensațiile neplăcute ce resimțim sub formă de suferință, pentru o pierdere sau pagubă, ni le creiem noi înșine, prin ideile ce ne formăm.

*

Cât e de înșelătoare și de efemeră fericirea ce credem să găsim în petreceri, în orgii, sau în vastul cortegiu al vanităților; și cât e de sinceră și de statornică fericirea ce ne-o procură vieața morală.

Cronică.

CRONICĂ CULTURALĂ.

Colaborarea Centralei Caselor Naționale din București cu «Asociația» noastră din Sibiu, anunțată pe ziua de 11 Februarie a. c., a trebuit să se amâne pe zilele 17, 18 și 19 Febr. din cauza viscozelor și a înzăpezirii trenurilor. Aceste zile au fost însă zile de amintiri neuitate. A mai fost vizitată «Asociația» noastră și de «Liga Culturală» după congresul ei general dela R.-Vâlcea din vara 1920 de un mare număr de membri în frunte cu președintele ei dl N. Iorga, dar aceea a fost vizită în înțelesul strict al cuvântului. Ceeace ne-a oferit C. C. N. însă în aceste zile, a fost mai mult decât o vizită de curtoisie făcută unor cetățeni onorabili, a fost adevărată înfrățire de colaborare în vederea aceluiaș ideal cultural comun. Iți eră mai mare dragul să asști când la manifestația culturală a «veneratei noastre «Astra», când la acele atât de spontane și cuceritoare, ale celei mai tinere și mai simpatice societăți culturale românești, care este C. C. N. Când vom avea toate documentele acestor zile memorabile, așa cum au fost prinse în notele stenografice ale C. C. N. vom stăruî mai mult asupra frumuseții sufletului românesc așa cum s'a arătat în aceste zile de serbătoare. S'au evidențiat atunci în cuvinte elocvente, potrivit momentelor solemne, meritele Astrei, Ligei și C. C. N. Deocamdată ne facem datoria de modești cronicari înregistrând gazetărește cele întâmplate: Sâmbătă în 17 Februarie a. c., după amiazi la ora 4¹/₂, muzica militară a Regimentului 90 Infanterie, Reuniunea de muzică din localitate, în frunte cu autoritățile locale (dnii pre-

fecți Boiu și Filoti, primarul Goritz) d-nii membrii comitetului și biroulul central ai «Asociației» noastre, așteptau pe frații și surorile lor dela C. C. N., în număr de 70 persoane.

În sunetele muzicii militare aceștia coboară din vagonul special, în care erau așezați, fiind salutați și întâmpinați cu căldură de cei dela «Asociație». Urmează o cântare de «Bine-ați venit!» executată admirabil de Reuniunea de muzică din Sibiu, sub măriștra conducere a dlui N. Oancea, apoi în sala de așteptare un scurt salut adresat către frații dela Casele Naționale în numele «Asociației» de vicepreședintele acesteia, dl Dr. Octavian Russu, după care dl Colonel I. Manolescu a răspuns, zicând că ei se consideră fiica inspirată a «Asociației» și că cei dela «Asociație», ca și părinții în general, nici nu bănuiesc ce comori sufletești neprețuite au lăsat moștenire fiilor lor.

După acestea s'au făcut prezentările obișnuite, pentru a se cunoaște frații cât mai bine. Apoi în trăsuri și automobile, pușe în cea mai mare parte gratuit la dispoziția «Asociației» din partea proprietarilor lor, oaspeții au fost duși la cvartirele lor.

Seara la orele 8 s'a dat o cină, unde cunoștințele legate în treacă la gară s'au reînnoit și întărit mai mult.

Dimineața toți oaspeții au luat parte la liturghie în Catedrală, după care s'a servit și un parastas pentru regretatul Andreiu Bârsceanu. După serviciul divin, în cursul căruia I. P. S. Sa mitropolitul Nicolae a rostit una din cele mai înălțătoare predici având ca motto «unde e comoara ta, acolo e și inima ta», a urmat predarea frumoaselor daruri făcute de C. C. N.

«Asociației» noastre și anume: o placă de argint cu întâia strofă din «Imnul Unirii» de A. Bărseanu, amintire pioasă pentru fostul președinte și 4 medalii de bronz, care înfățișează opera Regelui și a Reginei în războiul pentru întregirea națională din 1916—1919. Cuvântările de predare și primire a acestor daruri au fost rostite de dñii General C. Dragu și Dr. O. Russu.

La orele 1 a avut loc o masă comună, în sala cea mare a hotelului Bulevard. Au luat parte la 150 persoane. În decursul mesei a vorbit cel dintâi I. P. S. Sa Mitropolitul Bălan pentru Maiestatea Sa Regele, apoi dl prof. univ. Țițeica pentru biserică, dl Dr. O. Russu în numele «Asociației» salutând pe conducătorii «Caselor Naționale» și toți oaspeții. A răspuns foarte frumos dl Colonel Manolescu, iar dl Dr. G. Preda salută pe muncitorii intelectuali, cari lucrează la alcătuirea și susținerea societăților noastre culturale și naționale. Dlui Preda îi răspunde bucovineanul Nandriș, prof. de liceu, salutând cele două lumi: «Asociația transilvană» și «Casele Naționale». În numele funcționarilor publici și pentru Armată a vorbit dl director Dr. V. Bologa, care are nădejde, că funcționărima noastră se va reculege, spre a însănătoși viața noastră publică. Răspunde dl general Dragu, care susține, că și în trecut după războaie au fost lupte pentru noua intronare a cinstei și moralei. Frumos și filozofic a vorbit dl prof. univ. Marin Ștefănescu, despre iubirea care să ne pătrundă nu numai pentru clipă, ci pentru totdeauna. Inchină paharul pentru presă; pe care o roagă să contribuie la propagarea acestei iubiri. După încă câteva vorbiri, — un ziarist, un inv. din Muscel, un stud. univ., un medic din Câmpina etc. — masa s'a ridicat, iar publicul s'a în-

dreptat spre teatrul orășenesc, unde la 4^{1/2} ore a avut loc *șezătoarea culturală* care a fost deschisă prin o frumoasă cuvântare a dlui profesor universitar Țițeica, vorbind despre marea mislune ce o are țara și neamul nostru: să ne ridicăm în cultură, ca să fim tot mai bine prețuiți în lume. O altă cuvântare interesantă a ținut dl General Dragu, scoțând la iveală dragostea de neam a ardelenilor. Vorbitorul susține, că sufletul poporului nu e deosebit, ci e acelaș, fie în Regat, fie în Ardeal. Dl prof. M. Ștefănescu vorbește foarte avântat pentru unirea sufletelor, amintind de marile jertfe aduse în războiul trecut. Oratorul scoate la iveală, că mai nainte mitropolitul ortodox și cel unit mergeă laolaltă, pe când azi unii cearcă să producă desbinări confesionale. Pe orizont avem nori. Avem și un destin. Să dăm dovezi, că ne înțelegem chemarea. Cu căldură și dragoste pentru popor vorbește dl Colonel în pensie Manolescu, arătând munca depusă pentru «Casele Naționale, unde poporul să aibă prilej a-și înmulți cunoștințele de tot felul. Ambii profesori, Țițeica și Ștefănescu, cât și Col. Manolescu, au fost viu aplaudați în decursul vorbirilor, printre care au fost încă alte puncte cu cântări (dșoara Elefterescu, Andreescu), declamări (dl Barcaroiu), coruri naționale (soc. «Infrățirea» din Muscel), cântece din cavai și fluer (un sătean din Muscel), o văduvă din războiul a cântat arii foarte mișcătoare, jocuri naționale din Muscel și Valea Prahovei (Breaza) etc. Intre aplause pentru debutanți, șezătoarea s'a sfârșit la orele 7^{1/2}, seara. *Serata dansantă* sau mai bine zis balul, s'a deschis la orele 10 seara, în sala dela Urania. Public mult și distins. Mai toate doamnele sunt îmbrăcate în diferite porturi naționale, ceea ce dă sălii o frumoasă privesște. Nu s'a văzut comedia de

Jocuri moderne, ca foxtroturi și shimy, și Romani, Ardeleani, țoare și alte jocuri românești, ceea ce servește spre laudă aranjierilor.

Fiind după serata dansantă, oaspeții s'au întrunit la «Asociație» abia la ora 10^{1/2}, când au vizitat muzeul central al acesteia, s'au fotografiat toți laolaltă și au plecat să amiezeze la hotel Bulevard. Aici a mulțumit dl Col. Manolescu pentru buna primire ce li s'a făcut. A răspuns dl vicepreședinte Dr. Russu, asigurându-i de toată dragostea și sprijinul «Asociației» și în viitor, apoi dl Dr. G. Preda a anunțat, că «Asociația» se cugetă acum să răspundă la șezătoarea culturală a C. C. N. din Sibiu cu o altă șezătoare culturală la București, — ceea ce frații din vechiul Regat au primit cu mare însuflețire. Dl deputat I. Lăpedatu, care încă era de față, s'a ridicat și a spus fraților de dincolo, că ei, poate nici nu vor ști, că dl Dr. Preda e însuși un «regățean», care sosit între noi ne-a devenit unul din cei mai dragi pentru munca, cinstea, desinteresarea, corectitudinea lui și a închinat în sămăntătea D-Sale și a celor ce ca D-sa înțeleg înfrățirea.

În același chip cum au fost aduși au fost, la urmă, duși la gară, lăsând în inimi amintiri neuitate.

† **Teodor Burada.** Prin trecerea la cele vecinice a decanului scriitorilor români din Iași, se încheie o activitate de șapte decenii; inaugurată în 1853 cu «Deplinele anecdote ale lui Balachirev», și încoronată impunător, în 1922, prin vol. II. din «Istoria teatrului moldovenesc». Înzestrat cu o alesă cultură (la 1865 își luă licența în drept la Paris), cu un puternic temperament artistic și o robustă natură sănătoasă, fostul magi-

strat și, mai târziu, profesor la Conservatorul ieșean era un pasionat diletant al etnografiei și folklorului, dar, înainte de toate, un neobosit pelerin al ideii naționale. «Impresiile din Țara Hațegului» și bocetele (micriologhi) macedonene sau cercetările asupra școlilor românești din Turcia se amestecă, în opera lui, cu nenumărate «Călătorii»: în Dobrogea, în satele moldovenești din Cherson, la Români din Kamenitz-Podolsk, din Istria, din Moravia, din Craina, Croația, Dalmația, — până în Bitinia asiatică, unde era convins că descoperise rude în «pisti-coșii» (ciobanii) exotici. O viață întreagă a colindat astfel, fără alt sprijin și tovarăș decât dibla lui meșteră... A fost în insula Veglia, unde a stat de vorbă cu vestitul Toane Burbut, — «ultimul Vegliot» al lui Bartoli, — și, în căutarea fără odihnă a urmelor de trecut românesc, a fost și la Sfântu Munte, unde a descoperit steagul lui Ștefan cel Mare. «Biserica acestuia din Huși», «Podul de piatră, zis al lui Ștefan-Vodă, din Vaslui», «Cântecul lui Mihailu Viteazul la Români din Macedonia», «Rămășițele românești din Galiția» și «Secțiunea valahă dela Expozițiunea etnografică din Praga (1895)» sunt numai o parte din seria de publicații ce arată statornică preocupare a lui Burada de viața și istoria națională. Și, dacă, la toate acestea, vom adăuga studiul asupra muzicii lui Cantemir, cele douăsprezece «studii» pentru violină și, din vechiu, vestitul «Almanah musical», vom înțelege de ce leșenii socotiau pe venerabilul octogenar ca pe una din cele mai de preț podoabe ale orașului lor și ne vom închină adânc, în fața mormântului său, ca înaintea unui mare exemplu de muncă și vrednicie. *V. B.*, în *Coșt. Rom.* a. I. Nr. 5 (25 Febr. 1923).

CRONICA ECONOMICĂ.

I.

Ce se cere unui cooperator.

— Nevoia cooperării. —

A lucră împreună, înseamnă a ușura traiul aproapelui tău.

Omul de când a luat ființă și până în zilele noastre s'a dovedit a fi slab, în fața atâtor nevoi și deci în nepuință, ca el, singur, să și le împlinească. De aceea natura i-a dăruit un tovarăș credincios în femei și un sprijin nețagăduit în copii.

Omul, chiar, în stare sălbatică, în triburi, n'a putut trăi singur și nici să-și împlinească nevoile, și de aceea fiecare își avea rostul lui. Unul se îngrijia pentru procurarea mâncării, altul se ocupă cu vânatul animalelor pentru a dobândi blănurile ce erau trebuincioase ca vestimente și pe măsură ce numărul oamenilor a crescut, în aceeași măsură și ei au contribuit cu o părtică cât de mică la satisfacerea nevoilor și chiar de atunci au început să lucreze împreună, să coopereze, pentru asigurarea existenței lor.

Cu timpul, tribul compus din tată, nevastă și copii a devenit așa de numeros, încât, ei singuri au simțit nevoia de a se așeza la un loc, cu alte triburi, formând astfel sătulețe, apoi sate, târguri și orașe, ajungând la gradul de civilizație de astăzi.

Cu cât, omul a dat de nevoi mai mari, cu atâta el a trebuit să se silească să le învingă pe toate. Și, cum, omul a fost înzestrat de natură cu puterea de gândire — inteligență — a născocit, la început, uneltele, apoi mașinele cari i-au fost tovarăși de muncă și astfel a putut să învingă nevoile. Născocirile omului, din zi, în zi, s'au înmulțit, până în zilele noastre când s'au perfecționat, înlesnind traiul omu-

lui. Toate aceste înlesniri de cari astăzi ne bucurăm cu toții, nu sunt decât produsul lucrării împreună — al cooperării — a atâtor energii, timp de veacuri.

În timpurile civilizate — adevărat, când omul n'a mai trăit în stare sălbatică — și nevoile s'au înmulțit, iar mijloacele de satisfacere au fost și sunt în funcțiune de gradul de inteligență al fiecăruia; iar banul a devenit unitate de prețuire pentru orice lucru, care poate împlini o nevoie omenească, omul a văzut că o ușurare a vieții lui n'o poate avea, decât în lucrare împreună, adevărat în cooperare.

După scopul urmărit de fiecare tovarășie, a luat numirea și tovarășia.

Dacă tovarășia a avut de scop, fabricarea lucrurilor trebuincioase membrilor tovarășii, i-au dat numirea de: *cooperativă de producție*.

Dacă tovarășia a avut de scop desfacerea produselor fabricate, atunci i-au dat numirea de: *cooperativă de desfacere*.

Dacă tovarășia a avut de scop procurarea alimentelor și a altor lucruri trebuincioase, pe prețuri aproape de cost, i-au dat numirea de: *cooperativă de consumație*.

Dacă tovarășia a avut de scop procurarea banului cu o dobândă mică, pentru membrii ei, atunci i-au dat numirea de: *cooperativă de credit*.

Dacă tovarășia a avut de scop ajutorarea membrilor căzuți în nenorocire din cauza beteșugului, sau de boale, i-au dat numirea de: *cooperativă de asigurare sau de ajutor mutual*.

Dacă tovarășia a avut de scop ajutorarea membrilor cari au avut nenorocirea să-și piardă una sau mai multe vite, atunci i-au dat numirea de: *cooperativă pentru asigurarea vitelor*.

Și, astfel oamenii, strânși mai mulți la un loc, au înființat fel de fel de

tovărășii, de care ne vom ocupa de fiecare în parte, în alte articole.

Tovărășii, s'au înființat și tot se mai înființează; unele durează, altele mor. Chestiunea este: ce-i este de lipsă ca ele să aibă vieață îndelungată?

Pentruca ele să trăiască, fiecare cooperador trebuie să-și cunoască îndatoririle, și mai întâi despre acestea, am socotit că-i mai bine să vorbesc și apoi să le cunoaștem felul cum sunt organizate fiecare.

Deci trebuie să știm: *ce i se cere unui cooperador?*

II.

Ce se cere unui cooperador.

— Iubirea de aproapele. —

Orice om îți este frate.
Iubește-i pe toți.

Isus Hristos, prin religia creștină, ce a propovăduit-o cu atâta lepădare de sine, a putut ridica parte din omenirea ce era în robie și înjosită de vișuri, inobilându-o cu simțiri — cari altfel îi erau necunoscute — dintre care cea mai puternică, a fost și va rămânea: *iubirea de aproapele*.

Datorită acestei iubiri de aproapele, oamenii s'au putut cunoaște și înțelege.

Datorită acestei iubiri, cei de același sânge și de aceeași lege, s'au putut strânge laolaltă formând sate, târguri, orașe și toate la un loc au format una sau mai multe țări.

Și, din toate țările, cari au fost formate în decursul veacurilor, nici una dintre ele n'a putut dăinui, atâta timp, cât fiii ei au fost desbinați, din pricina foloaselor materiale; când unul a asuprit pe altul; când unul a furat pe altul, sau farădelegile au domnit; iar respectul, buna înțelegere și omenie n'au chezășuit vieața și avutul tuturor a acelora cari prin religia muncii și a

iubirii de aproapele și-au dobândit bunurile de cari ei au avut trebuință pentru întâmpinarea nevoilor zilei.

Religia creștină, care ne-a învățat așa de frumos: *«Iubește pe aproapele tău, ca însuși pe tine»*, nu numai că a fost batjocorită, dar foarte adeseori a fost prigonită de sufletele rătăcite, cari prin viclesuguri, strămbătate, și silă, s'au abătut dela învățămintele Fiului Domnului pentruca sufletele lor sterpe și veștede să se poată desfătă la vederea averilor adunate prin păcate.

Omenirea întreagă ar fi revenit la vechea stare de lucruri, dinainte de creștinism — și omul inobilat pentru o clipă de luminoasele învățăminte ale Domnului Isus Hristos — ar fi căzut, iarși, în stare de sălbătăcie: când om pe om s'ar fi omorât, om pe om s'ar fi furat; iar domnia bunului plac și a pumnului și-ar fi reluat împărăția, dacă acei, cari au fost cu adevărat pătruși de credință, și-ar fi uitat rostul lor pe lume; că: nici averile nu fericesc pe om și nici pânțelele săturate nu-i dau vieața cea veșnică, spre care năzuiește omul prin faptele sale.

Credincioșii religiei creștine și frumosului învățământ al iubirii, propovăduit de Domnul Isus Hristos, au format în toate timpurile și în toate locurile ceata de ostași în slujba binelui și ajutorării aproapelui.

Această ceată a oamenilor de bine, săraci și cu teamă de Dumnezeu, au avut și au de luptat cu ceata cea mare a răilor, cari din an în an și din zi în zi se micșorează prin propriile lor păcate.

O luptă de: o mie nouă sute douăzeci și doi de ani se dă între aceste două cete, pentru isbândirea binelui, o vieață cu adevărat omenească și un codru de pâne și dacă isbânda este pe jumătate câștigată se datorește în

cea mai mare parte: iubirei de aproape, unirei sau tovrăşiei şi bunei înţelegeri.

Ca fiecare să-şi aibă un codru de pâne asigurat, sufletul ca şi trupul să-i fie curat, rânduiala şi fericirea s'o găsească în calea lui, trebuie să-şi

iubească pe aproapele, fiindcă numai aşa va putea trăi şi la orice treabă va porni, izbândă deplină va găsi.

T.-Măgurele.

Christache Ch. Milian,
expert-contabil.

Reviste româneşti.

Revista Ştiinţifică „V. Adamachi“ de sub conducerea d-lui I. Simionescu, prof. univ. Iaşi continuă să apară trimestrial în bogate şi interesante fascicole. Pe lângă studii preţioase şi actuale (P. Sergescu, Maşinile de calculat; C. Belcot, Sinteza în chimia organică; I. Ionescu, Arcul electric; D. Rotman, zăcămintele de mica albă în România; Elena A. Popovici, Vallioneria spiralis; M. Stamat, Căldura corpurilor cereşti; N. Metta, Philippe Guye) aduce note şi informaţiuni, precum şi dări de seamă despre lucrările de specialitate de mare interes. Astfel sunt ale dlui I. Simionescu, redactate într-o limbă admirabilă, despre mamiferle din România, rinocerul alb, floarea reginei, muntele Everest etc. D-Sa are juste observaţii despre muzeele din Deva şi Galaţi. Toţi ceice se interesează de progresul ştiinţific la noi, vor afla cele mai bune îndrumări în această revistă dela Iaşi, al cărei abonament pentru învăţători, preoţi, studenţi e numai 20 Lei anual. „**Revista istorică**“ de sub conducerea domnului Nicolae Iorga aduce în Numerii 7—9 (Iulie—Septembrie) 1922 interesante articole despre «mormântul lui Vladislav Vodă» de N. Iorga, despre stăpânirea lui Ştefan cel Mare asupra Ciceului de V. Motogna şi N. Iorga, câteva recenzii de N. Iorga, precum şi un număr de «documente ardelen» de cel mai mare interes, la care se adaugă

alte documente «moldoveneşti şi munten». La cronică dl V. Literat, directorul desp. Făgăraş al «Astrei» noastre descrie biserica din Voivodeni unde s'a ținut adunarea desp. în primăvara trecută. Anul nou (1923) ne-a adus şi două reviste nouă: **Comoara Satelor**, revistă de folclor sub îngrijirea dlui P. German, directorul liceului de fete dela Blaj, şi având colaboratori principali pe A. Lupeanu—Melin, Şt. Pop, I. Pop—Câmpeanu, I. Pop—Zeicani, Dr. Bianu etc. Abonamentul anual 50 lei. O recomandăm cu căldură. A doua este „**Furtuna**“, revista soc. «Vrancea» de sub conducerea dlui Vintilă Petrescu—Vrancea şi având colaboratori principali pe Maior Gh. Băgulescu, I. P. Bâjenaru, I. A. Bassarabescu, Adam Baltă, Jalea, Verona etc. Remarcăm din Nr. 1 manifestul dlui Maior G. Băgulescu, poezia Botezul lui Viorel dedicată memoriei lui G. Coşbuc de C. M. Crângu, precum şi izbutitele suplimente artistice. Nr. 2—3 deşi egal ca valoare literară celui dintâi e inferior sub raportul ilustraţiilor, dintre care unele sunt deosebit de triviale. Răspândirea acestora nu poate fi programul unei societăţi culturale. ☉ spunem frăţeşte, fără gând de jignire. **Romuri**, Drum drept Nr. 3—4 a. c., aduce un splendid articol din penna d-lui N. Iorga «La şcoala d-lui Marie Roques», marele savant francez şi distins filoromân, care constată cu du-

rere că «Românii vin la cursul său fără a cunoaște literatura patriei lor» și că «ei nu știu îndeajuns ce să facă din acest admirabil instrument de expresie care e limba lor». Mai sunt versuri și proză de P. P. Stănescu, G. M. Ivanov, Ion Sin-Georgiu, V. Poiană, H. Iacobescu Gh. D. Demetrescu și I. Gane, precum și bogate și interesante însemnări culturale și artistice.

— **Moldova dela Nistru** ce apare în Chișinău a închinat Nr. 10 (Oct.) 1922 încoronării suveranilor țării noastre întregite cu un material literar din cele mai alese. Bogate și captivante sunt notițele și însemnările dela sfârșitul revistei. — **Flamura** Nr. 9—10 (Dec.—Ian.) a. c. aduce interesante pagini originale și traduse de Clara Simonis (trad. de R. Bordes), D. Nanu, B. Luca, E. Relgis, G. V. Gerota, Ath. Iliescu, A. F. Herold, V. Corbasca, G. Voevodica, E. Constant, S. Constant, D. Iacobescu, C. N. Zlotești, M. Puțurceanu, S. Anina, D. Bassarabeanu, Tri-Fon-Kou, G. Marcu, precum și câteva însemnări și note critice bibliografice. — Interesantă, cu ilustrații și articole de actualitate e în otdeauna

— **Consinzeana dela Cluj** de sub conducerea d-lui Dr. Seb. Bornemisa. Nr. 3 din a. c. aduce articole și versuri de Dr. O. Ghibu, Dr. S. B., a. a. h., G. Ponetti, T. Murășan, M. Vasilescu, D. Gálman, N. Budiu, precum și o mulțime de notițe și informații. — **Năzuința** Nr. 7—8 (Dec.—Ian.) a. c. e una din cele mai strălucite fascicule ale acestei reviste atât de bine îngrijite. Aduce un articol «Noua îndrumare a Ateneului» de M. Dragomirescu, Din trecutul de mărire, vers menit să sporească prin muzica lui Castaldi solemnitatea încoronării dela Alba-Iulia, datorit d-lui G. Murnu, In drum spre Indii de N. M. Condiescu, In ajunul Crăciunului de E. Farago, Conserva-

tismul în opera lui Delavrancea de P. Papadopol, Ceasuri pierdute de Al. Scurtu, Răsboiul civil de Petroniu trad. de I. M. Marinescu, Pe mormântul Verei de Perpessicius, Scrisoare de I. Dongorozi, Intoarcere acasă de C. Baltazar, Seara de T. Musetescu, Covorul de I. Sion, Prăbușire de G. Silviu, Elegie de Il. Voronca, Ne duc vagoanele de S. Teleajen, Vieața de C. Narly, Tata de N. Milcu, un studiu asupra unchișului sfătos (P. Ispirescu) de P. Papadopol, apoi diferite cronici, însemnări, recenzii etc. foarte conștiințios redactate. — **Lamura** aduce în Nr. 1 a. c. proză și poezie de I. Agârbiceanu, N. Crainic, V. Voiculescu, Gh. D. Muguș, I. Simionescu, I. Nisipeanu, H. P. P. și traduceri. La însemnări cetim un raport al d-lui G. D. Muguș despre expoziția internațională a cărții și culturii populare la Florența, unde a fost reprezentată și «Astra» noastră care, precum se raportează, a interesat publicul din Florența, ca și «Ramuri» prin copertele sale caracteristic românești. La secția culturii populare încă a fost reprezentată «Astra» prin bibli. ei populară, alături de Ciurcu din Brașov, Cartea Românească și Casa Școalelor. — **Revista Moldovei** Nr. 10 din 1 Februarie a. c. comemorează la loc de frunte semicentenarul României June prin pana Econ. D. Furtună, Sfârșește cântul de C. Gruia, Acasă (trad. de C. Busneanu), Sonet de V. Ania, Aspectul moral al exproprierii Pr. C. Dron, Cugetări de Ch. Wagner (trad. Tr. Vasilescu), Populare bucovinene de L. Morariu, Ce-a scris P. Ispirescu de P. I. Papadopol, Măturătorul de I. G. Opreșan; interesante informații pentru trecutul Botoșanilor de Ec. D. Furtună, câteva «culturale» și bine documentate «recenzii». — **Cultura Creștină**, Blaj,

continuă să publice temeiuiciele și admirabil scrisele studii istorice «Cumanii și episcopia lor» de Dr. Ioan Ferent, apoi diferite notițe, articole, însemnări omiletice catehetice, pastorale, literare și chiar și critice. — Sora ei dela Sibiu *Revista Teologică* face aceeaș operă culturală religioasă pentru României ortodocși. Nr. 1 aduce un frumos articol despre convingerile religioase ale lui Pasteur de I. P. S. Sa Nicolae, mitropolitul Ardealului.

Conyorbirile Literare închină Nr. 1 din a. c. domnului Iacob Negruzzi la 80 de ani cu articole ocazionale de D. Onciul, Soveja, N. Miclășcu, I. A. Rădulescu-Pogoneanu, precum și mai multe fotografii de ale serbătoritului. Afară de acestea mai aduc o cuvântare asupra bătrâneții de Iacob Grimm tradusă de T. Maiorescu, apoi impresiile din călătoria arheologică a lui Al. Odobescu în 1860, un fragment din conferința «Rolul Carpaților în România actuală a dlui G. Vâlsan, însemnări istorice pe cărți vechi bisericesti de G. T. Kirileanu, filozofia relativității de Mircea Djuvara, studiul Diodor Sicilianul de C. Papacostea și la sfârșit bogate și interesante cronici. — *Vieța Românească* Nr. 12 din 1922 aduce versuri și proză de Dr. Cazacu, Dian Lance, M. Sadoveanu, A. Frunză, D. Razu, M. Codreanu. A. Gorovei, A. N. Nanu, D. I. Suchianu, G. Topârceanu, T. Vianu, precum și bogate și interesante cronice, notițe și informațiuni asupra mișcării intelectuale din străinătate. Dacă e să nu-și desmintă numele, revista dela Iași trebuie să dea o importanță mai mare și mișcării culturale românești. *Democrația*, reorganizându-se ca tehnică și cuprins, aduce în Nr. 1 din a. c. un articol «fire conducătoare ale vieții» semnat P. Missir, interesantele însemnări ale unui Basarabean de Paul Gore, for-

formarea caracterelor după Herbert de Gr. Taușan, apoi cronici (politica externă) de Olimp Ioan, (internă) R. Culiannu, problema creșterii populației (după Iohn M. Keynes, Ben. Croce, G. Ferrero, bar. Keikichi Ishimoto) de I. D. Barzan, despre fascism de D. G. Pyk, apei notițe, informații și recensii. — *Flacăra* din săptămânală cum eră în anul precedent, acum a devenit trilingvă și organizează în colaborare cu *Gândirea* șezători culturale pentru trebuințele diferitelor pături sociale (industriasi, comercianți, funcționarii, elevi, public mixt etc.). — Interesant ca în totdeauna e *Răsăritul* organul Centralei Caselor Naționale de sub președinția dlui Col. I. Manolescu, Nr. 21—24 a. c. aduce un strălucit articol «In slujba țării și a neamului» de N. B., «Lumea, vieța și sufletul României» de Marin Ștefănescu. «La el cu gândul» de I. Buligan Delagorj, «Lucinius pretorul Romei» de C. Roiban, «Ce folos aduc actele bisericilor» de D. Furtună, interesante pagini pentru copii de Ali-Baba, răbojul meu de Moș Nae, «Smeul și Țiganul» de Banicu, «Aniversări și decese» de N. M., un început de studiu asupra industriei casnice de N. Arghir, precum și bogată și interesantă cronică din vieța «Caselor Naționale» mai cu seamă. Semnalăm că se ia act cu bucurie de reconstituirea desp. Cluj al «Astreii» sub conducerea dlui M. Ștefănescu. — Prietenește scrie despre acest eveniment cultural și *Adevărul literar și artistic* Nr. 115 din 4 Febr. a. c. constatând următoarele sub titlul «Astra la Cluj»: «Injghebarea culturală dela Cluj», «Cultura poporului» nu reușise să grupeze sub un singur steag societatea românească. Se pare că ea are un aer ostil pentru ardeleni și dădea impresia, că urmărește aciaș unificare grăbită ca și partidele poli-

țice ale vechiului regat. — Până la urmă dorința de a grupa într'un mănunchiu pe toți, indiferent de păreri politice și confesionale a fost încununată de succes. S'a convenit ca să se lucreze sub aripile «Astrei», vechei «Asociațiuni pentru literatura română și cultura poporului român» cu sediul în Sibiu. Tradiția de concilianță și muncă științifică este atât de respectată, încât cei mai ireductibili adversari politici sau confesionali pot sta foarte bine alături în «Astra». — Este adevărat că «Astra» n'a putut face eforturi mai mari culturale și științifice în

ultimele decenii din cauza mijloacelor materiale reduse și asupririi politice. Astăzi aceste piedeci trebuie să fie definitiv înlăturate pentru ca vechiul așezământ să-și poată îndeplini menirea sa inițială. — Cu ramificații în toate orașele ea poate singură să refacă solidaritatea sufletească, atât de amenințată de policianism. — Conferințele profesorilor universitari continuă sub egida «Astrei». Vrem să salutăm această transformare ca un bun augur de victorie a nevoii adânci de conciliere și pace între frații de pe cele două coaste ale Carpaților.

Bibliografie.

Volbură Poiană: Luna 'n prag, poezii. Tipogr. A. Hirsch, Deva, 1923. Format 8° mic, pagini 104, prețul 20 L.

De un timp încoace oamenii noștri par că și-au pierdut orice cumpăt și busolă de orientare morală. Poeții nu visează decât la taverne, pictorii nu zugrăvesc decât scene așiftătoare, sculptorii nu înfățișează decât nuduri, muzicienii nu cultivă decât muzica lascivă, desfrânată, dansatorii shimy, tango, fox trot etc.; iar arhitecții nu știu cum să servească mai bine patimile lor și ale altora. Adevărat haos. Odinioară eră mai multă cuviință, mai mult bun simț. Până în secolul al 17-lea, bună oră nici un poet creștin din Europa nu îndrășniă să scrie și cu atât mai puțin să iscăliască versuri de amor. Poeții își mascau erotismul în personagiile fictive sau simbolice ale poeziei bucolice sau pastorale, uneori se mulțumiau și numai cu pseudonime sau alte forme mai deghizate. A trebuit să vină secolul al 18-lea se înlătore și cele din urmă zăgazuri ale sficiunii și bunului simț de odinioară. Secolului al 18-lea și al 19-lea i-a fost

dat să glorifice bestia umană în toată golăteaa și nerușinarea ei. Unii au mers atât de departe în exaltarea lor erotică, încât au cugetat că pot face o religie din amor, o concepție de viață erotică. Nimic mai greșit! «Eu sunt dintre aceia» — a spus cu atâta dreptate celebrul scriitor italian *Alexandru Manzoni* colegilor săi de litere — «cari spun că nu trebuie să vorbești de amor în așa fel, încât să faci suflul cetitorilor să încline spre patima aceasta; amorul e necesar în lumea asta, însă va fi totdeauna în grad suficient; nu e deci nevoie, să-ți dai osteneală a-l cultivă, căci voină să-l cultivi, nu faci decât să-l provoci și acolo unde nu-i nevoie. Sunt alte sentimente de care lumea are nevoie și pe care un scriitor ar trebui să năzuiască, după puterile lui, să le facă să pătrundă din ce în ce mai mult în suflete: astfel e mila, iubirea aproapelui, blândețaa, răbdarea, îngăduințaa spiritul de jertfă etc.» Și cine va cuteză să susțină că marele scriitor italian nu are dreptate? Nu dl V. P. care ciripește și el versuri de amor, după alții și ca și alții, ci

însuși marele nostru *Eminescu* care a cântat și beția, dar s'a convins și de zădărnicia amorului, ca puțini alții a spus:

Să sfințești cu mii de lacrimi un
instinct atât de van
Ce s'abate și la paseri de vre-odouă
ori pe an!

Ce poate fi mai netrebnic și mai nevrednic de un adevărat bărbat decât asemenea divagări erotice care nici când nu sunt mai de condamnat ca astăzi, în haosul provocat de războiul mondial!

Regretăm, deci, că nu putem spune cuvinte bune nici despre versurile alt-cum armonioase și sprințare ale dlui V. P. Ele sunt cu atât mai de osândit, fiindcă încearcă să profaneze cu eroticismul lor vulgar până și persoana lui Isus, la auzul numelui căruia trebuie să se plece tot genunchiul al celor cerești, al celor pământești și al celor de desuptul pământului. Inferăm deci ca adevărate sacrilegii cuvinte ca acestea, puse pe divinele Lui buze, despre Maria din Magdala:

«Ea este. Magdalena s'apropie mereu
Ca să iubească omul — dar nu pe
Dumnezeu!»

Trist! E și mai trist să cetești mai departe cuvintele «împărtașiri de carne» din peana acestui fiu de preot, el însuși cu învățătură în cele sfinte. Mai ales când te gândești că autorul *poate* să ne dea și versuri cu alt conținut, cu alte idei, cu alte simțiri, cu alte concepții de viață cu mult mai înălțătoare! Dovadă «Paștile», «Clopotel», «Bucuria apostolilor», unele dintre colindele atât de numeroase ale autorului, precum și superba «Isus și apostolii» din Nr. 1—2 a. c. al acestei reviste. Lui V. Marguerite în Franța i s'a luat legiunea de onoare, fiindcă a îndrăsnit să publice pornografia «La garçonne». Am spus lucruri, poate ne-

plăcute, — în orice caz, cred, foarte folositoare atât autorului cât și editorului dlui fost ministru Dr. Petru Groza care a tipărit aceste poezii cu chel-tuiala Dsale dar, sperăm, că în viitor va alege mai bine materiile de vulgarizat în poporul nostru. *Verax.*

Calendarul povestirii. Ideea Europeană 1923. Format 4°, pagini 48, prețul? s'a tipărit în 1500 exemplare pentru abonații revistei, aducând bucăți originale și traduceri mai ales din autorii nordici (Alfred Döblin, Sigbjörn Obstfelder, Geza Tábéry, Otto Asher și Arcadie Avercenco) datorite colaboratorilor principali: Bucura Dumbravă, M. Beza, Dragoș Protopopescu, St. I. Nenițescu, E. Bucuță, O. W. Cisek, M. N. Romanescu, Ancușa Popea și I. Ordeanu.

Universitatea din Cluj. *Dacoromania*, «buletinul muzeului limbei române», condus de *Sextil Pușcariu*, profesor la Universitatea din Cluj, membru al Academiei Române, anul II (1921—1922) Cluj, 1922, institutul de arte grafice «Ardealul», str. Memorandului Nr. 22. Formatul 8° mare, pagini 942, prețul 200 Lei.

Ca și cel din anul trecut — ba încă mai mult! — buletinul acesta al muzeului limbei române e o nouă dovadă de muncă stăruitoare și înțeleaptă ce o depune dl Sextil Pușcariu și distinșii săi colaboratori pentru des-groparea comorilor ascunse ale graiului nostru. În acest an D. Sa a făcut și o achiziție nouă prin valoroasa contribuție a cunoscutului romanist, dlui W. Meyer-Lübke, despre palatalizarea labialelor. D. S. P. continuă seria splendidelor sale studii «din perspectiva dicționarului III, Despre legile fonologice». Serghie Șutu ne dă un studiu lexicografic despre strigătele animalelor. Alexie Procopovici prof. univ.

Cernăuți, despre probleme vechi și nouă (iarăș *mente și minte* — legi fonetice — e neaccentuat > i — frasin buvons, dumatică — as, -es > -i — evoluții acustice etc. R. Vuia despre originea jocului de călușari. N. Drăgan publică un temeinic studiu despre fragmentul celui mai vechiu molitvelnic românesc. Gh. Giuglea despre cuvinte și lucruri, elemente vechi germane în őrntul romanic. V. Bogrea dă cercetări de literatură populară. Th. Capidan ne întreține despre raporturile albano-române. Gh. Oprescu despre Molière în România. S. Pușcariu despre *pre* la acuzativ. N. Drăganu, despre catehisme luterane. Etimologii dau dnii: S. Pușcariu, N. Drăganu, C. Lacea, Th. Capidan, Gh. Giuglea, G. D. Serva, Leo Spitzer, V. Bogrea. Urmează un număr de articole mărunte precum și o parte bogată de recenzii, revista periodicelor, cronică, raport anual, indice etc. Sperând că vom avea încă prilej de a reveni asupra acestei importante publicații, un adevărat titlu de glorie pentru noua universitate românească din Cluj, atragem deocamdată asupra ei atenția bibliotecilor publice mai mari precum și a particularilor cari se interesează de probleme limbistice.

Universitatea din Cluj. *Anuarul institutului de istorie națională*, publicat de *Alexandru Lăpedatu* și *Ioan Lupaș*, profesori de istoria Românilor la universitate, membrii ai Academiei Române. I. (1921—1922), Cluj, institutul de arte grafice «Ardealul» 1922. Format 8° mare, pagini 434, prețul?

Se știe că M. Sa Regele Ferdinand a creat la 1 Februarie 1920, cu ocazia inaugurării universității din Cluj, institutul de istorie națională cu scopul de a cultivă istoria românească atât de vitreg tratată sub stăpânirea trecută (maghiară). În acest scop M. S. do-

nase noului institut suma de 400,000 L. pe care băncile (națională, Marmarosch, Blanc, românească etc.) au sporit-o la suma de 624,000 Lei. Din veniturile acestei sume, precum și din alte subvenții, institutul încearcă a-și desvoltă activitatea în următoarele 4 direcții: 1. să-și alcătuiască o bibliotecă de specialitate pentru cercetări istorice; 2. să-și întocmiască o bibliografie istorică pentru înlesnirea cercetărilor; 3. să editeze un anuar; 4. să stimuleze activitatea istorică prin premii cu subiecte date etc. Deși anuarul I. prezintă lacune semnalate chiar de editorii lui, el totuș merită toată atențiunea având următorul cuprins: Nouă împrejurări de desvoltare ale istoriografiei naționale de Alex. Lăpedatu. Factorii istorici ai vieții naționale de I. Lupaș. Mihnea cel Rău și Ungurii (1508—1510) de Al. Lăpedatu. La centenarul morții lui P. Maior (de Al. Lăpedatu, I. Lupaș și S. Pușcariu). Cea mai veche revistă literară românească de I. Lupaș. Cele mai vechi știri bizantine asupra Românilor dela Dunărea de jos de N. Bănescu. Cea mai veche carte Rákóczyană de N. Drăganu. Vlahii din Serbia de S. Dragomir. Legenda lui Dragoș de R. Vuja. Pasagii obscure din Miron Costin de V. Bogrea. Intre filologie și istorie de V. Bogrea. Dobrișan, fratele Mircei-Vodă, Mențiuni humaniste despre noi. Despre Morlahi și Varia de V. Bogrea. Din corespondența lui Șaguna cu Fil. Scriban de I. L. Date biografice relative la doctorul I. Molnar-Piuariu din Sadu de I. L. Dări de seamă, mărunțișuri, necrolog. Aداuse, tabla numerelor.

Sufletul românesc lu Budapesta: Poezii întocmite de Un grănicer. Tipogr. Adolf Hirsch 1923. Format 16°, pagini 16, prețul?

Sunt strălucite versuri populare ce cântă cu o vervă și duioșie din cele mai mișcătoare izbânda noastră dela Tisa și intrarea în trufașa capitală a Ungariei. Numele marelui căpitan Rege Ferdinand, precum și a generalului Mărdărescu, autorul intelectual al izbânzii, se împletesc des și fericit în aceste frumoase și răpidoce inspirații. Recomandăm din inimă lectura și răs-pândirea lor. (ic).

Ioan Georgescu: Istoria Seminarului român-unit din Oradea-mare. Scrisă cu prilejul împlinirii a 130 ani de existență. Cu 6 ilustrațiuni. București 1923. Format 8° mare, pagini 96, prețul 14 Lei.

Secția medicală a „Asociațiunii“. Subsecția medicală Sibiu, — care cuprinde cea mai mare parte din membrii secției medicale, — s'a întrunit în localul «Asociației» în zilele de 13 și 20 Decembrie a. c. pentru a hotărî asupra următoarelor chestiuni: 1. Organizarea subsecțiilor medicale. 2. Raportul Drului Nicoară (Reghinul-săsesc) cu privire la publicarea unei lucrări populare asupra sifilisului. 3. Intocmirea unei lucrări de Geografie medicală în cuprinsul Ardealului. 4. Înțrebuintarea sumei prevăzute în bugetul secției medicale pe a. c.

Dupăcum se poate vedea din cuprinsul proceselor verbale s'a hotărît: 1. Menținerea ideii de creare a subsecțiilor pe lângă Inspectoratele de igienă și organizarea lor conform dispozițiilor luate anterior. 2. Să se deă spre cenzură dlui Dr. Vilt lucrarea asupra sifilisului întocmită de Dr. Nicoară și care complectată cu îngrijirea altor boli venerice, să se publice în broșură aparte, sau în Biblioteca populară a «Asociațiunii», urmând să se respândească cât mai mult în popor. (Lu-

crarea e censurată). 3. Să se întocmească o lucrare de Geografie medicală după planul elaborat de președintele secției medicale. 4. Să se întrebuinteze suma prevăzută în buget, fie pentru publicarea broșurei sus menționate, fie pentru a face față întocmirei lucrării sau atlasului de Geografie medicală.

Aceste hotărâri se vor aduce la cunoștința tuturor membrilor secției. Totodată ni se alătură o adresă și un chestionar privitor la alcătuirea lucrării de Geografie medicală a Ardealului. Aducându-Vă aceasta la cunoștință Vă rugăm a supune aceste hotărâri și Comitetului central al «Asociației». Președintele secției: *Dr. Preda*. Secretar: Medic general: *Dr. Moga*.

În editura «Cartea Românească» au apărut:

N. Batzaria: România văzută de departe. O adevărată biblie a românismului. Prețul 18 Lei.

A. Gennevraye: Ombra. Înălțătorul și înduioșătorul roman atât de cetit de tineret. Prețul 14 Lei.

G. Adamescu: Istoria literaturii române. De la origini până azi. Ilustrata. Prețul 25 Lei.

Urechea: Dictionnaire Français-roumain. (Ed. IV). Prețul 35 Lei.

H. Sudermann: Moara părăsită. Un roman sguđuitor și pasionant scris de un maestru. Prețul 12 Lei.

D. V. Barnoschi: Originile Democrației Române. «Cărvunării» 1822—1922. Istoricul începuturilor constituționale la noi și evoluția problemei până azi. Prețul 36 Lei.

Demostene Botez: Povestea omului. Un nou volum de versuri ale poetului premiat de Academie. Prețul 28 Lei.

Calendarul Ligei Culturale pe 1923. Format 8° mic, pag. 80. Prețul 4 Lei.